

Strategia Rozwoju Lokalnego

Gminy Ryki

na lata 2008 - 2015

Ryki 2009

Spis Treści

Wprowadzenie.....	3
I Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej Gminy Ryki.....	4
1.1 Położenie, powierzchnia, ludność Gminy Ryki.....	4
1.2 Miasto Ryki.....	6
1.3 Środowisko przyrodnicze. Różnorodność biologiczna i krajobrazowa.....	9
1.3.1 System obszarów i obiektów prawnie chronionych.....	9
1.3.2 Hydrografia.....	10
1.3.3 Gleby	13
1.3.4 Surowce mineralne.....	13
1.3.5 Lasy.....	14
1.3.6 Korytarze ekologiczne, doliny rzeczne, obszary wodno - błotne.....	15
1.3.7 Zieleń miejska.....	15
1.3.8 Fauna i Flora.....	15
1.3.9 Krajobraz.....	17
1.4 Walory turystyczne i rekreacyjne.....	18
1.5 Edukacja i wychowanie.....	19
1.6 Kultura.....	21
1.7 Sport.....	22
1.8 Zdrowie.....	24
1.9 Bezpieczeństwo publiczne.....	24
1.10 Infrastruktura techniczna.....	25
1.10.1 System komunikacji.....	25
1.10.2 Gospodarka wodno – ściekowa.....	29
1.10.3 Gospodarka odpadami.....	37
1.11 Gospodarka Gminy Ryki.....	47
1.12 Rolnictwo.....	48
1.13 Strefa społeczna.....	49
II Analiza SWOT.....	52
III Strategiczne cele i zadania.....	55
3.1 Wzrost konkurencyjności Gminy Ryki poprzez rozbudowę infrastruktury drogowej, teleinformatycznej, terenów inwestycyjnych i ochrony środowiska.....	56
3.2 Poprawa warunków życia mieszkańców Gminy Ryki.....	56
3.3 Rozwój turystyki w oparciu o walory i zasoby środowiska przyrodniczego oraz dziedzictwa kulturowego.....	57
IV Zgodność z innymi dokumentami strategicznymi....	58
V Oczekiwane wskaźniki osiągnięć Strategii Rozwoju Lokalnego Gminy Ryki.....	59
VI System wdrażania i monitorowania.....	60
VII Źródła finansowania.....	61
VIII Opis konsultacji społecznych.....	62
IX Wieloletni Plan Inwestycyjny na lata 2008 – 2015.....	63

WPROWADZENIE

Strategia Rozwoju Lokalnego Gminy Ryki na lata 2008 - 2015 jest podstawowym dokumentem strategicznym określającym kierunki rozwoju społeczno - gospodarczego gminy oraz warunki, które powinny ten rozwój zapewnić.

Strategia wyznacza cele oraz identyfikuje obszary uznane za najważniejsze z punktu widzenia osiągnięcia tych celów, na których koncentrowane będą działania gminy. Strategia Rozwoju Lokalnego Gminy Ryki nadaje priorytet działaniom, jakie będą podejmowane w latach 2008 - 2015 w celu realizacji wizji gminy.

Strategia stanowi próbę odpowiedzi na trzy zasadnicze pytania:

- Do czego powinno się dążyć w kształtowaniu rozwoju Gminy Ryki (wizja i misja)?
- Co powinno się osiągnąć w gminie w perspektywie do 2015 roku (cele strategiczne)?
- Jakie rozwiązania organizacyjne należy zrealizować (cele operacyjne, zadania)?

Gruntowna przebudowa obowiązującej strategii wynika z faktu realizacji części jej zadań oraz pojawienia się nowych możliwości pozyskiwania środków zewnętrznych.

Horyzont czasowy Strategii pokrywa się z okresem nowej perspektywy finansowej UE na lata 2007 - 2013 wraz z zastosowaniem reguły wydatkowania środków n+2 (tj.w ciągu dwóch kolejnych lat).

Strategia Rozwoju Lokalnego Gminy Ryki zespala wszystkie działania rozwojowe podejmowane na rzecz poprawy warunków społeczno - gospodarczych gminy. Jej zadaniem jest odważne, lecz jednocześnie realistyczne zaprogramowanie rozwoju i modernizacji gminy, ze szczególnym uwzględnieniem możliwości wykorzystania obecności Polski w UE, a także wszystkich zasobów i atutów, które Gmina posiada, na rzecz rozwoju i poprawy poziomu i jakości życia.

Strategia Rozwoju Lokalnego Gminy Ryki stanowi podstawę dla efektywnego wykorzystania przez gminę środków rozwojowych, zarówno krajowych, jak i z Unii Europejskiej, na realizację celów społeczno - gospodarczych, a zarazem podstawę do pomnażania ilości środków przez szybszy i efektywniejszy wzrost gospodarczy.

I. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNO - GOSPODARCZEJ GMINY RYKI

1.1 Położenie, powierzchnia, ludność Gminy Ryki

Ryki (21°56'E, 51°38'N) położone są w północno-zachodniej części województwa lubelskiego, na południowym krańcu Niziny Mazowieckiej, zamkniętej od południa Pradolina Wieprza, od południowego zachodu Wisłą.

Miasto i Gmina leżą na pograniczu dwóch województw: lubelskiego i mazowieckiego, są położone niemal w połowie drogi między stolicami województw – Warszawą i Lublinem (Ryki oddalone są od Warszawy o 100 km, natomiast od Lublina o 63 km. Podróż do Warszawy trwa ok 1,5 godziny, do Lublina ok. 50 minut). Z uwagi na lokalizację Ryki pozostają w zasięgu oddziaływania tych miast. Pod względem krain geograficznych miasto i gminę Ryki należy traktować jako część prowincjonalną Nizy Środkowopolskiego, podprowincjonalną Nizin Środkowopolskich. Południową część przecina rzeka Wieprz, od północy obszar jest ograniczony Doliną Środkowej Wisły. Od zachodu sąsiadują z Równiną Garwolińską, od południa z Doliną Wieprza, na wschodzie zaś z Równiną Łukowską. Są to tereny falisto – równinne z ostańcowymi wzniesieniami odwadnianymi do środkowej Wisły poprzez Okrzejkę, Wilgę i Świder oraz do Wieprza przez przepływającą przez obszar gminy Zalesiankę.

Ryki od zachodu sąsiadują z gminą Stężyca, od południowego zachodu z Miastem Dęblin, od północy z gminą Trojanów (powiat garwoliński w województwie mazowieckim) i gminą Kłoczew. Wschodnie granice gminy przebiegają na styku gmin Nowodwór i Ułęż, natomiast od południa Ryki graniczą z gminą Żyrzyn (powiat puławski). Najwyższy punkt gminy (170m n.p.m.) znajduje się między Rykami, a miejscowością Rososz.

Atutem Gminy Ryki jest położenie przy międzynarodowym ciągu komunikacyjnym "A-17" biegnącym od Gdańska przez Warszawę, Lublin do granicy państwa (Ukraina) oraz przebieganie dwóch linii kolejowych, dzięki którym Ryki są lokalnym węzłem komunikacji kolejowej. Stacja osobowo-towarowa oddalona jest o 2,5 km od miasta.

Korzystne położenie sprawia, że Ryki są lokalnym centrum rozwoju.

Powierzchnia Gminy Ryki obejmuje 161,7km² (16180 hektarów), z czego 16,7 % powierzchni Gminy¹ zajmują grunty leśne.

W skład Gminy Ryki wchodzi Miasto Ryki i 30 sołectw :

Bobrowniki, Brusów, Budki – Rososz, obejmujące wsie Budki i Kruków, Chrustne, Edwardów, Janisze, Falentyn część wsi Leopoldów, Karczmiska część wsi Leopoldów, Nowiny – Rososz obejmujące część wsi Leopoldów – przysiółki Nowiny i Chudów, Kleszczówka, Krasnoglina, Lasocin, Lasoń, Moszczanka, Niwa Babicka, Nowa Dąbia, Nowy Bazanów, Nowy Dęblin, Ogonów, Oszczywilk, Ownia, Podwierzbie, Potok, Rososz, Sędowice, Sierskowola, Stara Dąbia, Stary Bazanów, Swaty obejmujące wieś Swaty i przysiółek Kazimierzyn, Zalesie obejmujące wieś Zalesie i Zalesie – Kolonia.

Podstawowymi funkcjami miasta i gminy Ryki są funkcje administracyjne (siedziba Urzędu Miejskiego oraz Starostwa Powiatowego), gospodarcze (przemysł, głównie przetwórstwo owocowo – warzywne - "Polski Ogród Sp.z.o.o.", drobna wytwórczość na bazie surowców lokalnych, rolnictwo specjalizujące się w uprawach ogrodniczych tj. truskawki, maliny, porzeczki, wiśnie oraz warzywa), usługowe (obsługa tranzytowa ruchu na trasie Warszawa - Lublin, obsługa lokalna mieszkańców – funkcja handlu, mieszkaniowa, oświaty, służby zdrowia, usług bytowych, wypoczynku i kultury).

Gmina Ryki liczy 21544 mieszkańców, z czego na miasto Ryki przypada 10958. Gęstość zaludnienia w mieście wynosi 355 osób na km², jest to wyższy wskaźnik niż w powiecie ryckim, gdzie na km² przypada 97 osób i w województwie lubelskim - 87 osób na km². W mieście na 100 mężczyzn przypada 107 kobiet². Porównując dane demograficzne z ostatnich lat, liczba ludności ulega nieznacznym wahaniom, wykazując niewielką tendencję malejącą. Ryki charakteryzują się niewielkim dodatnim przyrostem naturalnym, natomiast bilans migracji jest dla miasta ujemny.

1 Urząd Statystyczny w Lublinie, Województwo Lubelskie, Podregiony, Powiaty, Gminy, 2006, grudzień 2006, s.237

2 Dane GUS za rok 2006

Tabela nr 1 Zmiany demograficzne w latach 2001 - 2006 :

Rok	Liczba Ludności		
	Miasto Ryki	Gmina Ryki	Miasto i Gmina Ryki
2001	10.789	10.745	21.534
2002	9.752	10.797	20.549
2003	9.741	10.788	20.529
2004	11.281	10.398	21.679
2005	11.245	10.444	21.689
2006	10.958	10.586	21.544

Przewagę ludnościową stanowią osoby w wieku produkcyjnym - 58,90% ogółu mieszkańców, 21,81% stanowi ludność w wieku przedprodukcyjnym, a 14,64 % ogółu mieszkańców stanowi ludność w wieku poprodukcyjnym. Dla porównania wskaźniki te dla powiatu wynoszą: 22,64% ludności w wieku przedprodukcyjnym, 61,14% ludności w wieku produkcyjnym, 16,21% ludności w wieku poprodukcyjnym, dla województwa lubelskiego: 21,60% ludności w wieku przedprodukcyjnym, 61,87% ludności w wieku produkcyjnym, 16,52% ludności w wieku poprodukcyjnym.

W porównaniu z danymi z roku 2004 obserwujemy niewielki spadek liczby ludności w wieku produkcyjnym: z 61,37% w 2004 r. do 58,90% w 2006r, ludności w wieku przedprodukcyjnym: z 23,30% do 21,60%, ludności w wieku poprodukcyjnym: z 15,15% do 14,64 %.

1.2 Miasto Ryki

Miasto Ryki położone w północnej części województwa lubelskiego, jest stolicą powiatu.

Położone nad niedużą rzeczką Zalesianką, stanowiło niegdyś osadę pośród wielkich obszarów leśnych licznie zamieszkałych przez dziką zwierzynę. Z tym faktem kojarzona jest nazwa miejscowości. Od początku swego istnienia Ryki były wsią królewską i taką pozostały do końca XVIII wieku. Początkowo, Ryki wchodziły w skład starostwa radomskiego. Od końca XVI wieku należały do starostwa stężyckiego w woj. sandomierskim, a od I połowy XVII wieku tworzyły starostwo niegrodowe w dzierzawie Ossolińskich i Lubomirskich.

W 1759r. starostwo objął Stanisław Poniatowski herbu Ciołek, wojewoda mazowiecki i starosta krakowski – ojciec króla. Najprawdopodobniej dzięki jego staraniom Ryki w 1782r. uzyskały prawa miejskie. Po upadku Rzeczypospolitej Ryki znalazły się w zaborze austriackim w Galicji Zachodniej.

W czasach Księstwa Warszawskiego należały do departamentu siedleckiego. W 1810r. utraciły prawa miejskie. Po Kongresie Wiedeńskim w 1815 r. weszły w skład Królestwa Polskiego w zaborze rosyjskim. W 1836 r. dobra rządowe Ryk sprzedano hrabiemu Janowi Jezierskiemu, który w latach 1836-43 założył 31 stawów hodowlanych, uruchomił 4 młyny i tartak.

Gospodarstwo rybackie było jednym z najlepiej prowadzonych w Królestwie, a Ryki jeszcze w 1929 r. nazywano "stolicą karpia". Położenie przy trakcie łączącym Warszawę z Lublinem oraz otwarcie w 1876 r. bocznego odcinka kolei nadwiślańskiej łączącej Dęblin z Łukowem przyczyniło się do szybkiego rozwoju gospodarczego miasta. Powstawały instytucje, organizacje oraz szkoła. Od 1906 r. wieś należała do hrabiego Adama Feliksa Ronikera, a następnie w 1913 r stała się własnością Marty Ludwiki Marchwickiej – ostatniej właścicielki.

Ryki były ważnym ośrodkiem ruchu chasydzkiego, pierwsza samodzielna Gmina Żydowska powstała w 1842 r. W 1866 r prawie 50 % mieszkańców stanowili Żydzi. Podczas II wojny światowej, we wrześniu 1939 r. Ryki zostały zajęte przez wojska niemieckie i wcielone do Generalnej Guberni w dystrykcie lubelskim.

Pod koniec 1940 r. Niemcy utworzyli w Rykach getto. Zgromadzono w nim ponad 3,5 tysiąca Żydów, których w maju 1942r. wywieziono do obozów zagłady w Sobiborze i Treblince. Czas wojny to okres bardzo aktywnej działalności ruchu oporu na tym terenie.

Jedną z pierwszych organizacji był ZWZ, którego pierwszą komórkę już w 1940 r. założył ppor. rezerwy Marian Bernaciak ps. "Orlik". 26 lipca 1944 r. Ryki zostały wyzwolone spod okupacji niemieckiej przez jednostki 2 Armii Pancerniej 1 Frontu Białoruskiego.

W latach 1956-75 Ryki stają się siedzibą powiatu, utworzonego z części powiatu garwolińskiego, przynależnego do woj. warszawskiego. Powstają powiatowe związki, komendy, przedsiębiorstwa i Prezydium Powiatowej Rady Narodowej, nowe zakłady i szkoły.

Na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów (Dz.U.Nr 52 z dnia 17.11.1956r.) Ryki z dniem 1 stycznia 1957 r. ponownie uzyskują prawa miejskie. Z dniem 1 lipca 1975 r. po likwidacji powiatów Ryki ponownie znalazły się w woj. lubelskim. W związku z reformą administracyjną kraju w 1990 r. w Rykach powstał Urząd Rejonowy stanowiący niższy stopień administracji rządowej, przekształcony w 1999 r. w Starostwo Powiatowe obejmujące swym zasięgiem miasto Dęblin, miasto i gminę Ryki oraz gminy Kłoczew, Nowodwór, Stężycę i Ułęż. W roku 2003 utworzony został na bazie istniejących już Roków Sądowych Sąd Rejonowy, Prokuratura Rejonowa i Urząd Skarbowy.

W Rykach znajdują się instytucje o znaczeniu ponadgminnym:

- Bank Polska Kasa Opieki S.A. I Oddział w Rykach,
- Bank Spółdzielczy,
- Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski SA,
- Bank Przemysłowo - Handlowy BPH S.A. Oddział w Rykach,
- Powiatowy Urząd Pracy,
- Urząd Skarbowy,
- Sąd Rejonowy,
- Prokuratura Rejonowa,
- Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej,
- Powszechny Zakład Ubezpieczeń PZU S.A.,
- Kasa rolniczego Ubezpieczenia Społecznego,
- Komenda Powiatowa Policji,
- Zakład Ubezpieczeń Społecznych,
- Rejonowy Związek Spółek Wodnych,
- Komenda Hufca ZHP im. Bohaterskich Lotników Dęblińskiej Szkoły Orłąt,
- Starostwo Powiatowe,
- Dominet Bank S.A.,
- SKOK "Wisła",
- SKOK im. Z. Chmielewskiego,

- Getin Bank,
- Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Oddział Ryki.

1.3 Środowisko przyrodnicze. Różnorodność biologiczna i krajobrazowa

1.3.1 System obszarów i obiektów prawnie chronionych

Ok. 19% powierzchni gminy Ryki (25 km²) leży w granicach Obszaru Chronionego Krajobrazu „Pradolina Wieprza”, który obejmuje dolinę rzeki Wieprz wraz z fragmentem równiny denudacyjnej będącej pozostałością moreny dennej. W jego granicach znajduje się duży kompleks leśny „Kleszczówka”, z którego wyłączone są obiekty wojskowe położone na zachód od Bobrownik.

Rozporządzenie nr 28 Wojewody Lubelskiego z dnia 2 czerwca 1998 r. w sprawie obszarów chronionego krajobrazu wprowadza zapis, że tereny obszarów chronionego krajobrazu pozostają w wykorzystaniu gospodarczym, oraz że na tych terenach obowiązuje:

- szczególna dbałość o estetykę krajobrazu,
- szczególna dbałość o harmonię użytkowania gospodarczego z wartościami przyrodniczo - krajobrazowymi,
- wymóg zachowania przestrzennej zwartości oraz przestrzennych powiązań pomiędzy obszarami o wysokiej aktywności biologicznej.

Ponadto w/w dokument wprowadza zakaz lokalizowania na tych terenach inwestycji szczególnie szkodliwych dla środowiska, z wyjątkiem gazociągów, a także zobowiązuje do każdorazowego uzyskania opinii Dyrektora Zespołu Lubelskich Parków Krajobrazowych w sprawach:

- lokalizowania inwestycji przemysłowych i usługowych mogący pogorszyć stan środowiska,
- dokonywania zmian stosunków wodnych,
- projektów zmian miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- budowania lub rozbudowy obiektów istotnie zmniejszających walory przyrodnicze

i krajobrazowe,

- lokalizowania kopalni surowców mineralnych.

Według danych Urzędu Miejskiego w Rykach oraz dokonanej wizji terenowej na terenie gminy ustanowiono dwadzieścia pięć pomników przyrody w następujących miejscowościach: **Zalesie** (Nr 1 – Dąb szypułkowy, Nr 2 – Modrzew europejski, Nr 3 – Dąb szypułkowy, Nr 4 – Dąb szypułkowy, Nr 5 – Dąb szypułkowy, Nr 6 – Dąb szypułkowy, Nr 15 – Modrzew europejski „Tadeusz”, Nr 16 – Modrzew europejski „Mikołaj”, Nr 17 – Modrzew europejski „Józef”, Nr 18 – Modrzew europejski „Franciszek”,

Nr 19 – Dąb szypułkowy „Seweryn”), **Rososz** (Nr 7 – Wiąz Górski, Nr 20 – Świerk pospolity „Jan”), **Karczmiska** (Nr 8 – Dąb szypułkowy), **Brusów** (Nr 9 – Lipa drobnolistna, Nr 10 – Lipa drobnolistna, Nr 21 – Świerk pospolity „Feliks”), **Stara Dąbia** (Nr 11 – Dąb szypułkowy „Stanisław”), **Krasnogliny** (Nr 12 – Świerk pospolity), **Ryki** (Nr 13 – Dąb szypułkowy „Wolności”, Nr 14 – Dąb szypułkowy „Jan”, Nr 22 – Modrzew europejski „Marian”, Nr 23 – Dąb szypułkowy „Stanisław”, Nr 24 – Dąb szypułkowy „Józek”), **Zalesie- Kolonia** (Nr 25 – Dąb szypułkowy „Bronisław”).

Na obszarze gminy nie ma obecnie obszarów objętych ochroną rezerwatową.

1.3.2 Hydrografia

Gmina Ryki położona jest w obrębie hydrologicznego regionu Południowej Niecki Mazowieckiej, sieć rzeczna na jej terenie jest dobrze rozwinięta. Przez północną część gminy przechodzi dział wodny dzielący zlewnie Wisły i Wieprza, który odwadnia 16% powierzchni gminy. Wieprz wpada do Wisły w okolicach Dęblina, ok. 3 km na zachód od granic gminy. Dopływem Wieprza jest przepływająca południkowo, przez centralną część obszaru rzeka Zalesianka. W jej zlewni zlokalizowane są stawy hodowlane.

Zalesianka odwadnia 60% obszaru gminy.

Bezpośrednim dopływem Wisły jest przepływająca przy północnej granicy rzeka Okrzejka, w dolinie której występują liczne obszary bagienne i podmokłe. Powierzchnia zlewni tej rzeki obejmuje 12% powierzchni gminy.

Pozostałymi ciekami wodnymi odwadniającymi teren gminy są: cieki będące dopływami rzeki Świnki, zlokalizowane we wschodniej części gminy i odwadniające 10% jej powierzchni oraz zlewnia rzeki Irenka płynącej w południowo – zachodniej części gminy i odwadniającej ok. 1,2% powierzchni.

W gminie Ryki jest duża ilość stojących zbiorników wodnych, głównie stawów hodowlanych zlokalizowanych w zlewni rzeki Zalesianki.

Najwięcej stawów jest w południowej i wschodniej części miasta. Stosunkowo dużo na terenie gminy występuje również terenów podmokłych i zabagnionych, co związane jest z występowaniem torfów niskich, zwłaszcza w północnej i środkowej części oraz dużą ilością stawów pochodzenia antropogenicznego.

Podmokłe obszary występują również w zarastających starorzeczach Wieprza, spotykane są w okolicach Bobrownik, Kleszczówki, Podolszyna i Sędowic. W okolicach Oszczywilka i Sierskowoli znajdują się obszary źródłiskowe.

Rzeki gminy zasilane są głównie przez bezpośrednie opady i roztopy pokrywy śnieżnej oraz poprzez zasilanie z wód podziemnych (gruntowych). Zasilanie powierzchniowe i gruntowe pozostaje w równowadze.

Wody powierzchniowe na terenie gminy Ryki są niskiej jakości, co jest spowodowane przekroczeniem jednego ze wskaźników mikrobiologicznych lub fizykochemicznych. Ze względu na stopień zanieczyszczenia większość rzek w Gminie uznana została za pozaklasowe, głównie Wieprz, Zalesianka i Irenka.

Problemami wpływającymi na jakość wód Gminy są:

- niedostateczne skanalizowanie miasta i gminy,
- spływy powierzchniowe z terenów rolniczych,
- dzikie, niedozwolone wysypiska śmieci,
- zły stan techniczny zbiorników bezodpływowych do gromadzenia nieczystości płynnych.

Na terenie Gminy Ryki występują korzystne warunki występowania wód podziemnych. Głębokość występowania wód uwarunkowana jest podłożem – najbliższej powierzchni są wodonośne pokłady występujące w utworach czwartorzędowych, głównie w dolinach rzecznych. Największy zbiornik wód podziemnych występuje w dolinie Wieprza.

Jest to obszar wysokiej ochrony (OWO), poziom tych wód jest zmienny i ściśle związany ze stanem wód w rzekach, najczęściej głębokość jest płytsza niż 1 m ppt. Wodonośne utwory czwartorzędowe to głównie piaski, żwirki i mułki. Miąższość dochodzi do 60 metrów. Wydajność warstw wodonośnych wynosi średnio 10 – 70 m³/h. Duża część powierzchni gminy znajduje się na obszarze triasowego zbiornika GZWP-215 (T_r) v, o ośrodku szczelinowo – porowym – utwory oligoceńsko – mioceńskie, wody pobierane są na głębokości 30 – 60 m.

Wydobyciem wód zajmuje się Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Rykach. Wody te, choć są wysokiej klasy, zawierają wiele żelaza, dlatego też poddawane są procesom uzdatnienia.

Niską jakość mają zasoby wód czwartorzędowych, co związane jest z płytkim zaleganiem warstw wodonośnych i brakiem warstwy izolującej. W wodach tych jest podwyższony poziom amoniaku, chlorków, siarczanów i związków azotu.

Zły stan bakteriologiczny wód związany jest ze wspomnianym już niedostatecznym skanalizowaniem gminy, odprowadzaniem nieczystości bezpośrednio do ziemi, z nieszczelnymi zbiornikami szamb. Spotykane jest również zjawisko nielegalnego odprowadzania zanieczyszczeń bezpośrednio do gruntu. Wody płytkie, przygruntowe mogą być jedynie stosowane do celów gospodarczych.

Jakość wód trzeciorzędowych została pogorszona przez związki żelaza oraz manganu, zanieczyszczenia te są pochodzenia naturalnego. Duża mętność wód oraz zawartość w/w związków rodzą potrzebę uzdatniania tych wód do celów spożywczych.

Reasumując, by poprawiać jakość wód w Gminie Ryki należy skanalizować teren miasta i gminy, zlikwidować i zapobiegać powstawaniu dzikich wysypisk śmieci.

1.3.3 Gleby

Pokrywą glebową kształtują wszystkie elementy środowiska geograficznego: litosfera, hydrosfera, atmosfera, biosfera. Decydującym elementem kształtującym glebę jest charakter i skład chemiczny zwietrzliny w skale macierzystej.

Równie istotne są warunki klimatyczne, stosunki wodne oraz porastająca teren roślinność.

Na terenie gminy głównymi czynnikami kształtującymi pokrywą glebową są osady polodowcowe: glina, piaski oraz osady aluwialne w dolinach.

W północnej i centralnej części przeważają gleby pseudobielicowe piaszkowe, wytworzone z lekkich i mocnych piasków gliniastych.

W południowej i środkowo – zachodniej części gminy występują gleby bielicowe, rdzawe, brunatne kwaśne, gleby brunatne wylugowane i kwaśne, powstałe z pyłów zwykłych.

Gleby aluwialne: mady lekkie, średnie i ciężkie występują w dolinie Wieprza. W północnej i środkowej części gminy spotykane są również niewielkie obszary gleb czarnych, powstałych w zagłębieniach śródmorenowych. W okolicach Sierskowoli, Krukówki, Oszczywilka występują gleby murszowo – mineralne, mułowo – torfowe, murszowo – torfowe i torfowe.

Gleby antropogenicznie przekształcone znajdują się na terenie miasta.

1.3.4 Surowce mineralne

Gmina Ryki jest uboga w surowce mineralne. Pospolicie występują surowce budowlane, związane z osadami rzecznyymi i polodowcowymi: piaski, żwiry, gliny, pospółka. Na terenie gminy jest jedno eksploatowane wyrobisko surowców o powierzchni 18 670 m². W kopalni wydobywany jest żwir i pospółka.

Zgodnie z danymi z Projektu Programu Ochrony Środowiska, 2003 zasoby geologiczne oceniane są na 149 591 ton.

Surowce często wydobywane są nielegalnie, bez dokumentacji geologicznej i pozwolenia, zaspakajane są w ten sposób lokalne potrzeby w dziedzinie budownictwa i drogownictwa.

W/w wyrobiska zlokalizowane są w Owni, Zalesiu, Rososzy, Oszczywilku, Brusowie, Ogonowie, Janiszach, Chrustnem, Stawach, Wymysłowie, Swatach. Część z nich nie jest już eksploatowana, jednak na ich terenie powstają nielegalne wysypiska śmieci.

Planowana jest eksploatacja trzech złóż w Chrustnem, Lasoniu (piasku) i w Dąbi Starej (*gliny*). W związku z tym przygotowana jest dokumentacja geologiczna.

1.3.5 Lasy

Miasto i Gmina Ryki są zalesione w 16,7 %, gospodarka leśna nie jest dobrze rozwinięta, głównie ze względu na duży stopień lasów prywatnych, o niewielkich powierzchniach. Struktura taka umożliwia niekontrolowany wyręb drzew. Najczęściej występują monokultury sosnowe, brzozowe, dębowe. Drzewa te łatwo się adoptują i szybko rosną. System zalesień na terenie gminy jest dobrze rozwinięty, najczęściej wykorzystywane są do tego celu gleby o niewielkiej przydatności rolniczej oraz na obszarach projektowanych granic polno – leśnych.

Grunty leśne zajmują powierzchnię 2717 ha, w mieście 185 ha (dane GUS 2006)., większość lasów należy do osób fizycznych, niewielka ilość lasów pozostaje w posiadaniu wspólnot gruntowych.

Szata roślinna w dużym stopniu uległa przekształceniu. Większość siedlisk leśnych stanowią bory i bory mieszane (w formie zniekształconej) w postaci drzewostanów sosnowych. W północno – wschodniej części gminy rośnie rzadko występujący w tym regionie grąd niski.

Zbiorowiska leśne na terenie gminy :

- łągi, występują w dolinie Wieprza, Zalesiu, Rykach. W Oszczywilku i Ogonowie występują niewielkie fragmenty łągu tworzące wąskie pasy w bezpośrednim sąsiedztwie cieków,
- olsy: w okolicach Kleszczówki i Sędowic rosną łożowiska z wierzbą szarą i pięciopręcikową (*Salicetum pentandro – cinerae*) oraz fragmenty olsu porzeczkowego (*Ribo – nigri Alnetum*),
- świetliste dąbrowy rosną na krawędzi doliny Wieprza między Kleszczówką a Wymysłowem. Występowanie pięciornika białego nadaje cechy coraz radszego w Polsce zespołu *Potentillo albae – Quercetum*,
- grądy rosnące w okolicach Chudowa, Karczmisk, Bursowa, Lasocina. Na wschód od Chudowa rośnie rzadka na Lubelszczyźnie odmiana grądu niskiego *Tilio – Carpinetum stachyetosum silvaticae*,
- bory – porastają największą powierzchnię lasów gminy. We wschodniej i południowej części gminy rośnie bór mieszany dębowo – sosnowy *Querco roboris-Pinetum*. Mniej wilgotne grunty porastają: bór suchy *Cladonio – Pinetum*, bór świeży *Leucobryo – Pinetum*, bór wilgotny *Molinio – Pinetum*.

1.3.6 Korytarze ekologiczne, doliny rzeczne, obszary wodno - błotne

W koncepcji krajowej sieci ekologicznej Econet - Polska (Liro red., 1998) ujściowy odcinek Wieprza stanowi korytarz ekologiczny o znaczeniu krajowym („Dolnego Wieprza”, symbol 46k). Przylegająca do opisywanego obszaru „Dolina Środkowej Wisły” (symbol 23M) jest obszarem węzłowym o znaczeniu międzynarodowym. Ponadto dolina Zalesianki wraz z jej dopływami i ciągami stawów stanowią ciągi ekologiczne o znaczeniu lokalnym, łączące kompleksy leśne (będące obszarami węzłowymi) i w ten sposób tworzące lokalną sieć ekologiczną.

Na obszarze gminy Ryki nie ma obszarów proponowanych do włączenia w europejską sieć ekologiczną NATURA 2000.

1.3.7 Zieleń miejska

Park miejski w Rykach (w obrębie dworu klasycystycznego) posiada dobrze zachowaną kompozycję przestrzenną. Charakteryzuje się silnie przekształconym, młodym drzewostanem - nasadzenia powojenne - i brakiem większej ilości starych drzew. Wzdłuż kilku ważniejszych ulic istnieją nasadzenia niskopiennych drzew - klonów.

1.3.8 Flora i fauna

FLORA

Na obszarze Gminy Ryki zbiorowiskami klimaksowymi (tzn. takimi, które są końcowym etapem naturalnej sukcesji na danym obszarze) są na uboższych siedliskach zbiorowiska borowe, a w miejscach żyzniejszych świetlista dąbrowa. Zbiorowiskami azonalnymi (tzn. takimi, które nie są związane z określoną strefą klimatyczno-roślinną, mogącymi występować w różnych strefach na właściwych sobie, często skrajnych siedliskach) są porastające doliny rzek i potoków lasy łęgowe oraz występujące najczęściej w obniżeniach terenu o utrudnionym odpływie i wysokim poziomie wód gruntowych lasy olszowe.

Zbiorowiska o charakterze naturalnym są silnie zniszczone i zachowane tylko na bardzo ograniczonej przestrzeni, a ich skład często znacznie odbiega od pierwotnego. Zachowały się one na siedliskach najmniej korzystnych z punktu widzenia działalności człowieka.

W związku z antropogenicznymi przekształceniami krajobrazu większość zbiorowisk naturalnych uległo zniszczeniu (często poprzez meliorację - pojmowaną niewłaściwie jako tylko i wyłącznie osuszanie terenu), a ich miejsce zajęły zbiorowiska wtórne (synantropijne na polach i uprawach okopowych oraz na siedliskach ruderalnych w mieście).

Przestrzennie duże znaczenie mają także zbiorowiska półnaturalne (łąki i pastwiska, a także część zbiorowisk leśnych), które utrzymują się głównie dzięki zabiegom gospodarczym.

FAUNA

Na podstawie informacji literaturowych i pochodzących od myśliwych stwierdzono występowanie częstych na niżu gatunków takich jak: jeż wschodni, kret, chomik, zajęc szarak, lis, sarna, jeleń, kuny: domowa i leśna, łos. Najcenniejszą grupą ssaków są nietoperze, które zaobserwowano, m.in. w Ogonowie.

Obserwacje ornitologiczne wykazują występowanie na terenie gminy rzadkich i zagrożonych gatunków ptaków m.in.: bąka, błotniaka stawowego, krogulca, słonki, turkawki, zimorodka, dudka, dzięcioła zielonosiwego, białozytki, świstunki zielonawej, raniuszka, dzierzby gąsiorka, kruka, dziwonii.

Na terenie gminy stwierdzono występowanie następujących gatunków płazów: traszki zwyczajnej, rzekotki drzewnej, ropuchy szarej i zielonej, żaby trawnej, śmieszki i jeziorkowej.

Wody stojące i płynące są miejscem występowania kilkunastu gatunków ryb, m.in.: szczupaka, płoci, karasia, okonia, jazgarza, kiełbia, leszcza, słonecznicy, piskorza.

Z obszaru Gminy Ryki wyodrębniono te obszary, które potencjalnie mogą stanowić najwartościowsze miejsca rozrodu, żerowania i migracji zwierząt. Zaliczono do nich:

- dolinę Wieprza: korytarz ekologiczny o znaczeniu krajowym, charakteryzuje się największym bogactwem i różnorodnością gatunkową, odnotowano występowanie, m.in.: dziwonii, zimorodka, dudka, krwawodzioba oraz zaobserwowano największe w gminie zagęszczenie gniazd bociana białego,

- kompleks stawów na wschodzie i południu miasta Ryki: stwierdzono gniazdowanie, m.in. bąka, błotniaka stawowego, krakwy, czterech gatunków perkozów. Żeruje tu liczna kolonia mewy śmieszki.

Jest to miejsce odpoczynku i żerowania wielu wędrujących gatunków ptaków, tereny leśne, a zwłaszcza fragmenty najstarsze i najwilgotniejsze w południowej części gminy, stanowią ostoję dla wielu gatunków zwierząt, w tym dla dużych ssaków kopytnych: łośia, jelenia, sarny i dzika; rzadkim gatunkiem zasiedlającym skraje lasu jest dudek oraz dzięcioł zielony.

Duże znaczenie dla wielu gatunków zwierząt, szczególnie dla najbardziej obecnie zagrożonych płazów, mają niewielkie zbiorniki wodne, zwłaszcza położone w bliskim sąsiedztwie zadrzewień czy zakrzewień w północnej i centralnej części gminy.

1.3.9 Krajobraz

Ciekawym elementem krajobrazu jest krawędź doliny Wieprza, najlepiej zachowana w okolicy „Wymysłowa” oraz krawędź doliny dopływu Zalesianki w Brusowie. Krajobraz urozmaicają wzgórza kemowe w okolicy Swat, spiętrzona do wysokości 15 m morena czołowa na północ od Sierskowoli i kompleksy wydm w południowej części gminy. Interesująca jest również dolina Wieprza z meandrującą rzeką i starorzeczami w różnej fazie rozwoju.

Szata roślinna została na tym terenie w dużym stopniu przekształcona przez człowieka. Większość siedlisk leśnych stanowią bory i bory mieszane, często w formie zniekształconej, w postaci drzewostanów czysto sosnowych. Wśród grądów porastających północno-wschodnią część gminy na uwagę zasługuje płat rzadko występującego w tym regionie grądu niskiego. Typowe siedliska łąkowe zostały przekształcone w użytki zielone, olsy zachowały się jedynie na niewielkich obszarach w okolicach Kleszczówki i Sędowic.

1.4 Walory turystyczne i rekreacyjne

Gmina Ryki ma atrakcyjne położenie, co powoduje, że istnieje potencjał do rozwoju przemysłu turystycznego, jak i specyficznych rodzajów rekreacji, takich jak turystyka jeździecka, piesza, rowerowa, wędkarstwo i myślistwo.

Atutami miasta są zabytki i miejsca pamięci. Ogółem na terenie gminy zarejestrowano 21 obiektów zabytkowych (z tego 8 w mieście Ryki) wpisanych do rejestru zabytków „A” Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie dnia 11 listopada 1998 r.

Na terenie gminy istnieje 79 obiektów (47 obiektów na terenie miasta) o wysokich wartościach historycznych i kulturowych, nie wpisanych do rejestru zabytków, a także 19 obiektów nie należących do żadnej z wyżej wymienionych kategorii, a stanowiących świadectwo historii, tradycji i pamięci.

Wizytówką Ryk jest Zespół Sakralny Kościoła p.w. Najświętszego Zbawiciela. Kościół, trójnawowy z transeptem, posiada dużą wartość zabytkową i architektoniczną. Zbudowany został w latach 1908-1914 w stylu neogotyckim. Prezbiterium zostało skierowane na południowy zachód, zamknięte trójbocznie. Wieża dwukondygnacyjna na planie kwadratu zwieńczona wysokim hełmem. Na skrzyżowaniu transeptu i nawy głównej ażurowa, ośmioboczna wieżyczka osłonięta smukłą iglicą. W kościele występują sklepienia kryształowe, rozpięte na łuku ostrym. Ołtarz główny zdobi cenny obraz Chrystusa na krzyżu pędzla Leona Wyczółkowskiego z 1915 r.

W centrum miasta znajduje się dwór klasycystyczny, zbudowany najprawdopodobniej jako rezydencja dla Stanisława Poniatowskiego w połowie XVII w. Obecnie jest siedzibą Urzędu Stanu Cywilnego, Oddziału Dziecięcego Miejskiej Biblioteki Publicznej, Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury oraz Gminnego Centrum Informacji. Zabytkowy dwór wymaga rewaloryzacji, dzięki której odzyska dawną świetność.

Zabytkowy charakter ma cmentarz parafialny tzw. Stary, na którym pochowani są powstańcy styczniowi, dziadkowie i matka malarza Leona Wyczółkowskiego, zmarły w 1897 r. proboszcz rycki ks. Adolf Kurkowski i wielu innych zasłużonych dla Ryk i okolic. Nagrobki zmarłych mają wysokie walory artystyczne.

Historyczną i kulturową wartość przedstawia "Stare Miasto" zamieszkiwane od XVII wieku przez ludność Żydowską. Wokół Rynku i przylegających uliczek koncentrowało się życie społeczno – ekonomiczne. Początkowa zabudowa Rynku była drewniana, jednak trawiące pożary i wzrost zamożności mieszkańców przyczynił się do wzniesienia murowanych domów i murowanej Bożnicy. Kamienice przetrwały wojnę i obecnie wymagają rewitalizacji.

Na terenie miasta znajduje się również park położony pomiędzy ulicą Warszawską a ulicą Słowackiego.

Na terenach wiejskich dość dobrze zachował się stary drzewostan w dwóch parkach podworskich położonych w Zalesiu i Rososzy.

Krajobraz urozmaica krawędź doliny Wieprza, najlepiej zachowana w okolicy „Wymysłowa" oraz krawędź doliny dopływu Zalesianki w Brusowie.

Atrakcyjnym elementem gminy są stawy założone w XIX w. we wschodniej i południowej części miasta oraz stawy w Sierskowoli, Janiszach, Chrustnem, Swatach i Zalesiu.

Największe walory przyrodniczo - krajobrazowe w gminie ze względu na ciekawe formy krajobrazowe oraz różnorodność gatunkową fauny i flory mają: dolina Wieprza, stawy ryckie oraz dolny odcinek doliny dopływu Zalesianki.

1.5 Edukacja i wychowanie

Sieć placówek oświatowych na terenie gminy tworzą: jedenaście szkół podstawowych sześcioklasowych (Szkoła Podstawowa nr 1 i Nr 2 w Rykach, Szkoły podstawowe w: Leopoldowie, Bazanowie Starym, Bobrownikach, Moszczance, Rososzy, Dąbi Starej, Owni, Oszczywilku, Swatach), dziewięć oddziałów zerowych w szkołach podstawowych, Leopoldowie, Bazanowie Starym, Bobrownikach, Moszczance, Rososzy, Dąbi Starej, Owni,

Oszczywilku, Swatach), cztery gimnazja (Gimnazjum Nr 1 i Nr 2 w Rykach, gimnazjum Nr 3 w Leopoldowie, Nr 4 w Bobrownikach) i siedem przedszkoli (Nr 1, 2, 5 w Rykach, Przedszkola w Bobrownikach, Rososzy, Starym Bazanowie, Oszczywilku).

W/w placówki zabezpieczają w pełni podstawowe potrzeby edukacyjno-oświatowe mieszkańców gminy, z wyłączeniem budynków szkół w Rykach – ZSO Nr 1, Leopoldowie i Rososzy.

ZSO nr 1 w Rykach nie posiada spełniającej normy sali gimnastycznej, podobnie Szkoła Podstawowa w Leopoldowie nie dysponuje salą gimnastyczną, w związku z powyższym by zapewnić wychowanie dzieci i młodzieży przez sport, upowszechnić zdrowy tryb życia i wyrównywać szanse edukacyjne niezbędna jest budowa sali gimnastycznej w ZSO Nr 1 w Rykach i w Szkole Podstawowej w Leopoldowie. Nie spełniający warunków i norm technicznych, bezpieczeństwa i sanitarnych, budynek Szkoły Podstawowej w Rososzy warunkuje potrzebę budowy nowego obiektu dydaktycznego.

Tabela nr 2 Liczba uczniów szkół podstawowych i gimnazjów u latach 2004 - 2007

Rok Szkolny	Liczba Uczniów	
	Szkoły Podstawowe	Gimnazja
2004/2005	1.643	1.086
2005/2006	1.567	1.082
2006/2007	1.556	1.013
2007/2008	1.485	944

W mieście Ryki funkcjonują trzy szkoły ponadgimnazjalne: Liceum Ogólnokształcące im. Marii Skłodowskiej – Curie, do którego uczęszcza 370 uczniów, Zespół Szkół Zawodowych Nr 1 im. Wł. Korzyka w Rykach kształcący 830 uczniów oraz Zespół Szkół Zawodowych Nr 2 w Rykach kształcący 722 uczniów. Profil szkół ponadgimnazjalnych wynika z potrzeb rynku pracy i jest do niego dostosowany. Ogółem do szkół ponadgimnazjalnych uczęszcza 1922 uczniów z terenu Miasta i Gminy Ryki.

Od 1997 roku działa w Rykach Wyższa Szkoła Umiejętności Pedagogicznych i Zarządzania. Uczelnia prowadzi 3 letnie studia licencjackie na wydziale pedagogicznym i studia podyplomowe. Dysponuje własnym dobrze wyposażonym w środki dydaktyczne, powierzchniowo i funkcjonalnie przystosowanym do prowadzenia zajęć dydaktycznych budynkiem o powierzchni użytkowej 3400 m².

1.6 Kultura

Czytelnicze potrzeby mieszkańców Miasta i Gminy Ryki zabezpiecza Publiczna Biblioteka – oddział dla dorosłych w Rykach, dysponująca 22 316 woluminami i oddział dziecięcy biblioteki dysponujący 10 864 woluminami. Na terenie gminy funkcjonuje sześć filii bibliotecznych posiadających łącznie 48303 woluminów. Funkcjonują również dwa punkty biblioteczne oraz czternaście bibliotek przyszkolnych i jedna biblioteka parafialna.

Lokalną kulturę i tradycję promują zespoły amatorskiego ruchu artystycznego oraz koła zainteresowań działające na terenie miasta i gminy. Istotną rolę w promowaniu kultury, historii miasta i gminy oraz uwrażliwianiu na potrzeby drugiego człowieka odgrywa 15 stowarzyszeń, dwadzieścia cztery koła gospodyń wiejskich, koło pszczelarzy 16 oddziałów ochotniczej straży pożarnej.

Łącznie na terenie Miasta i Gminy Ryki działa 55 organizacji aktywnie upowszechniających kulturę, historię, tradycję i jedność lokalnej społeczności.

Na terenie miasta i gminy pracują świetlice środowiskowe – dwie świetlice w mieście Ryki i 23 w gminie.

Organizatorem i animatorem życia kulturalnego gminy, prowadzącym wiele działań mających na celu stworzenie jak najlepszych warunków do harmonijnego i wszechstronnego rozwoju mieszkańców poprzez ustawiczną edukację kulturalną jest Miejsko – Gminne Centrum Kultury. W tym celu przy MGCK działają koła zainteresowań, organizowane są różnego rodzaju wystawy, spotkania i happeningi.

Dzięki różnorodnej i bogatej ofercie programowej oraz ścisłej współpracy z organizacjami i stowarzyszeniami działającymi na terenie gminy, MGCK w dużym stopniu zaspakaja potrzeby kulturowe mieszkańców. Obok działalności programowej MGCK zajmuje się również upowszechnianiem i promowaniem kultury lokalnej, patronuje twórcom i zespołom z terenu gminy, prowadzi redakcję lokalnej gazety "Miesięcznik Rycki" oraz działalność wydawniczą.

Siedzibą MGCK jest dwór klasycystyczny z drugiej połowy XVII wieku. Zabytkowy budynek w którym prowadzona jest działalność kulturalna wymaga rewaloryzacji.

Istotną rolę w krzewieniu kultury odgrywa również kościół rzymskokatolicki pod wezwaniem Najświętszego Zbawiciela, przy którym działa chór, zespół wokalny "Niebieskie owieczki", Uczniowsko – Parafialny Klub Sportowy "Arka" Ryki oraz wolontariat.

1.7 Sport

Organizatorem i animatorem turniejów i zawodów sportowych, ściśle współpracującym z organizacjami, stowarzyszeniami i klubami sportowymi działającymi na terenie Miasta i Gminy Ryki jest Miejsko – Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji w Rykach.

Ryki wielokrotnie były organizatorem Mistrzostw Polski i Pucharu Polski w wyciskaniu sztangi leżąc, wyścigów, maratonów i Pucharów Polski w kolarstwie „MASTERS” oraz jednej z najbardziej znanych i widowiskowych imprez organizowanych na naszym terenie – Rajdu Samochodów Terenowych „RYKOWISKO”.

Imprezy te mają już wieloletnią tradycję, cieszą się ogromną popularnością zarówno wśród uczestników (biorą w nich udział zawodnicy z całej Polski), jak i widzów.

Na terenie Gminy Ryki działa 11 stowarzyszeń prowadzących działalność w zakresie kultury fizycznej i rekreacji, realizując zajęcia sportowe w kilkunastu dyscyplinach, z których najpopularniejsze są piłka nożna, tenis stołowy, kolarstwo, koszykówka i trójbój siłowy.

Organizacje te zainicjowały swoją działalność w ostatnich kilku latach, nie licząc dwóch najbardziej zasłużonych klubów MKS Ryki i KS „Amator” Leopoldów-Rososz, których rodowód sięga drugiej połowy ubiegłego stulecia. Bardzo intensywną działalność w zakresie rozwoju sportowego dzieci i młodzieży prowadzą również kluby uczniowskie - UPKS „Błękitni” Leopoldów, UKS „Bobry” Bobrowniki, UPKS „Lider” Sierskowola, UKS „Spartakus” przy ZSO Nr 1 oraz Szkolne Koła Sportowe zrzeszone w Powiatowym Związku Sportowym.

Na arenie międzynarodowej sukcesy odnoszą zawodnicy uprawiający trójbój siłowy zrzeszeni w Klubie Sportowym „TUR” Ryki.

Stowarzyszenia realizują swoje cele poprzez rozwój kultury fizycznej w środowisku szkolnym, jednocześnie z sukcesami uczestniczą w międzyszkolnej rywalizacji sportowej na różnych szczeblach rozgrywek.

Baza sportowa miasta Ryki skupia się w jednym kompleksie sportowym, składającym się ze stadionu sportowego, w skład którego wchodzi pełnowymiarowe boisko do piłki nożnej, bieżnia lekkoatletyczna o nawierzchni żużlowej oraz trybuna. Boiska do piłki nożnej i bieżni lekkoatletycznej wymagają kapitalnego remontu, a w szczególności wykonania nowego drenażu i nowej nawierzchni.

W skład zaplecza sportowego wchodzi również kort tenisowy o nawierzchni asfaltowej, aktualnie nie użytkowany ze względu na niespełnianie podstawowych standardów.

Obecna przestarzała baza sportowa MGOSiR Ryki nie spełnia oczekiwań mieszkańców. Do najważniejszych potrzeb dotyczących bazy sportowej, należy budowa nowego kompleksu sportowo – rekreacyjnego.

Obiekt ten jest niezbędny do realizacji podstawowych celów statutowych takich jak organizacja masowych imprez sportowych dla mieszkańców gminy i zawodów sportowych realizowanych w ramach międzyszkolnej rywalizacji sportowej.

Jest on również niezbędny jako obiekt sportowy dla różnego rodzaju rozgrywek, zawodów sportowych i treningów dla działających na terenie Miasta i Gminy Ryki wielu klubów sportowych i stowarzyszeń sportowych.

Pilną potrzebą jest kapitalny remont płyty boiska piłkarskiego wraz z częścią lekkoatletyczną, w tym bieżni. Obecnie Ośrodek dysponuje tylko boiskiem głównym i nie posiada boiska treningowego. Dlatego też istnieje potrzeba budowy drugiego boiska, które w znacznym stopniu odciążałoby od nadmiernej eksploatacji płytę główną i umożliwiło utrzymanie jej nawierzchni w odpowiednim stanie.

Z boiska stale korzysta MKS Ryki, prowadzone są treningi i rozgrywane mecze towarzyskie i mistrzowskie 4 grup wiekowych piłkarzy.

Boisko to jest jedynym obiektem ogólnodostępnym na terenie miasta i gminy spełniającym odpowiednie wymagania, na którym organizowane są również rozgrywki piłkarskie dla szkół podstawowych, gimnazjalnych, a także średnich, jak też imprezy o charakterze masowym. Również bieżnia lekkoatletyczna jest jedynym obiektem tego typu na terenie gminy, a nawet powiatu, gdzie mogą być rozgrywane zawody.

W dalszej perspektywie istnieje również potrzeba budowy zespołu miejskich boisk do gier zespołowych, boisko do koszykówki, siatkówki, siatkówki plażowej, oraz kortów tenisowych. MGOSiR stale współpracuje z wieloma działającymi na naszym terenie klubami i stowarzyszeniami sportowymi udostępniając im w miarę potrzeb obiekty sportowe do realizacji celów statutowych. Należą do nich między innymi: MKS Ryki zrzeszający około 100 członków, AMATOR Leopoldów - Rososz, posiadający około - 90 członków, UPKS „ARKA” w Rykach liczący około 150 zawodników, „TUR” Ryki, Powiatowy Szkolny Związek Sportowy zrzeszający uczniów szkół podstawowych,

gimnazjalnych i średnich z Gminy Ryki i powiatu ryckiego oraz UKS „SAPRTAKUS” zrzeszający około 40 sportowców.

1.8 Zdrowie

Doraźne potrzeby w zakresie opieki zdrowotnej mieszkańców Ryk zabezpiecza pięć zakładów opieki zdrowotnej, pięć aptek, pięć gabinetów lekarskich i sześć gabinetów stomatologicznych.

1.9 Bezpieczeństwo publiczne

Bezpieczeństwo publiczne jest jednym z najistotniejszych czynników bezpośrednio wpływających na poziom życia mieszkańców gminy. Do podstawowych zadań administracji publicznej gminy należy zapewnienie właściwej ochrony przeciwpowodziowej i przeciwpożarowej oraz zapobieganie innym nadzwyczajnym zagrożeniom życia i zdrowia ludzi oraz środowiska. Na terenie gminy działa 16 jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej: w Rykach, Bazanowie, Rososzy, Leopoldowie, Chrustnym, Owni, Boborownikach, Budkach – Kruków, Swatach, Sędowicach, Niwie Babickiej, Nowej Dąbi, Zalesiu, Oszczywilku, Sierskowoli, Lasocinie. Na terenie miasta znajduje się Komenda Powiatowa Policji. Do poprawy stanu bezpieczeństwa przyczynił się monitoring wizyjny miasta zbudowany w 2006r. Obecnie funkcjonuje 6 kamer, co w sposób istotny odstrasza przestępców, zarówno z naszego terenu, jak i sprawców przyjezdnych, pomaga również w ujęciu tych którzy popełnili przestępstwa lub wykroczenia.

W poprawę bezpieczeństwa zaangażowali się mieszkańcy, którzy informują o miejscach niebezpiecznych lub zachowaniach wzbudzających niepokój. Na terenie Gminy Ryki nie działają zorganizowane grupy przestępcze, sekty, nie występuje nasilone zjawisko narkomanii i wybryków chuligańskich.

Wzrastające bezpieczeństwo przyczynia się do uatrakcyjnienia Gminy Ryki.

Ryki nie posiadają Straży Miejskiej, planowane jest powstanie w/w formacji.

1.10 Infrastruktura techniczna

1.10.1 System komunikacji

SIEĆ DROGOWA

Na terenie gminy i miasta układ podstawowy sieci komunikacyjnej stanowią drogi krajowe. Przechodzą one z zachodu na wschód oraz z południa na północ, tworząc w miejscowości Moszczanka skrzyżowanie drogowe. Do najważniejszych ciągów komunikacyjnych należą:

- 1) w systemie transportowym krajowym: droga krajowa międzyregionalna nr 17 relacji Warszawa - Ryki - Lublin - Hrebenne, plany regionalne zmiernają w kierunku przekształcenia drogi nr 17 na drogę ekspresową i obejścia miasta Ryki po jego wschodniej części. Planowana droga jest częścią składową korytarza komunikacyjnego na kierunku Warszawa - Lublin - Hrebenne; /przejście drogowe/ granica państwa - Ukraina, III klasy technicznej;
- 2) w systemie transportowym regionalnym: droga krajowa regionalna nr 48 relacji Opactwo - Dęblin - Moszczanka - Kock , IV klasy technicznej; linia kolejowa normalnotorowa relacji: Łuków - Dęblin;
- 3) w systemie transportowym lokalnym - drogi powiatowe V klasy technicznej na kierunkach:
 - Ryki - Stężycyca nr 0405 L,
 - Ryki - ulica Słowackiego - Dęblin nr 0438 L,
 - Ryki - Ułęż nr 0436 L,
 - Ryki - Nowodwór nr 0430 L,
 - Ryki - Kłoczew nr 0415 L,
 - Ryki - Grabów Szlachecki nr 0349 L.

-Na obszarze miasta i gminy nie występują drogi wojewódzkie.

Łączna długość dróg krajowych wynosi 27149 km, powiatowych 98002 km. Stan dróg krajowych jest zadowalający.

Wartość techniczną i eksploatacyjną dróg powiatowych należy uznać za niespełniającą aktualnych wymogów transportu i komunikacji.

Tabela 3 Wykaz dróg krajowych i powiatowych na terenie Miasta i Gminy Ryki wg stanu na dzień 31.12.2003 r.

Lp	Nr drogi	Nazwa drogi klasa	Długość drogi w km	Rodzaj nawierzchni	
				Ulepsz. (twarde)	Nie ulep.
GMINA I MIASTO					
I. Drogi krajowe					
1.	17	Warszawa-Ryki-Lublin-Zamość- Hrebenne-gr. państwa /Ukraina/	12,774	12,774	-
2.	48	Opactwo-Dęblin-Moszczanka-Kock IV	14,375	14,375	-
Razem:			27,149	27,149	-
II. Drogi powiatowe - V klasa					
1	0349 L	Ryki- <i>ul. Łukowska, ul.</i> <i>Młynarska-Grabów Szlachecki-</i>	1 1,490	1 1,490	
2	0405 L	Ryki- <i>ul. Swatowska-Stężyca</i>	5,879	5,879	-
3	0406 L	Niwa Babicka-Edwardów-Swaty	7,637	7,637	-
4	0408 L	Stara Dąbia-Zalesie	4,118	2,228	1,890
5	0409 L	Wylezin-Ownia-Stara Dąbia	4,812	4,812	-
6	041 5 L	Ryki- <i>ul. Poniatowskiego, ul.</i> <i>Królewska-Kłoczew, dr.woj.</i>	7,235	7,235	
7	041 7 L	Ownia-Potok	4,051	4,051	-
8	0425 L	dr. krajowa nr 48-Bazanów Stary- Brusów-Falentyn	8,413	5,351	3,062
9	0426 L	Ryki- <i>ul. Sadowa-Oszczywik-</i> Borki-Niedźwiedź	6,932	6,932	-
10	0427 L	dr. pow. 041 5 L - Rososz	2,119	2,119	-
11	0430 L	Ryki-Ogonów-Bazanów Nowy-Nowodwór	6,955	2,765	4,190
12	0436 L	Dęblin <i>ul. Skotnickiego-</i> <i>Bobrownki-Sędowice-Sarny-Ułęż</i>	10,032	10,032	-
13	0437 L	Krasnoglina-Bobrowniki- Niebrzegów-dr. woj. 845	5,525	5,525	-
14	0438 L	Ryki- <i>ul. Słowackiego-Dęblin</i>	4,300	4,300	-
15	0446 L	Ryki- <i>ul. Żytnia, ul. Janiszewska</i>	4,274	4,274	-
16	0447 L	Ryki- <i>ul. Przemysłowa</i>	3,950	3,950	-
Razem:			97,722	88,580	9,142

W zarządzie Gminy Ryki znajduje się:

- 26 dróg gminnych poza granicami administracyjnymi miasta o łącznej długości 57,84 km, w tym 32,05 km o nawierzchni ulepszonej (twardej),
- 77 dróg gminnych w granicach administracyjnych miasta o łącznej długości 30,91 km,

- 212,25 km dróg nie zaliczonych do żadnej kategorii.

Łączna długość dróg gminnych oraz innych będących w zarządzie Gminy Ryki wynosi 301 km.

Przedstawione dane pokazują, że miasto i gmina posiada znaczną ilość dróg, która charakteryzuje rozproszoną sieć osadniczą. Utrwalanie się rozproszonej sieci osadniczej jest wysoce nieefektywnym elementem ze względów organizacyjnych, technicznych i ekonomicznych. Gmina nie dysponuje odpowiednimi funduszami oraz nie ma sprzętu niezbędnego do prowadzenia robót drogowych.

Bardzo niekorzystnym elementem jest wysoki udział dróg gminnych nie mających nawierzchni twardej. Jest to jeden z istotnych problemów wymagających rozwiązania, postrzegany przez lokalne społeczeństwo jako bardzo ważny czynnik poprawiający standard życia.

W odniesieniu do dróg powiatowych można stwierdzić, że sytuacja jest korzystniejsza niż na drogach gminnych. Ilość dróg nie mających nawierzchni twardej wynosi: 16,7% ogółu. Jednak mając na uwadze, że tworzą one lokalny system transportowy (powiatu, jak i gminy) winne odpowiadać podstawowym wymaganiom stawianym dla tej klasy dróg.

Reasumując istotnymi problemami w zakresie drogownictwa Miasta i Gminy Ryki są:

- wysoki stopień degradacji technicznej infrastruktury komunikacyjnej,
- ograniczenia środków finansowych niezbędnych do realizacji inwestycji komunikacyjnych,
- utrzymanie znacznej długości dróg gminnych i dróg nie zaliczonych do żadnej kategorii na niezbędnym poziomie technicznym.

KOLEJ

Przez teren gminy i miasta przebiega linia kolejowa normalnotorowa relacji: Dęblin - Łuków, która umożliwia połączenie z większymi ośrodkami regionu. Stacja osobowo - towarowa jest oddalona od centrum miasta Ryki około 2,5 km. Na terenie Gminy Ryki stacje znajdują się w miejscowościach Leopoldów i Stawy.

Pomiędzy stacją Ryki a ulicą Przemysłową znajdują się niewykorzystane tereny dogodne do aktywizacji gospodarczej.

KOMUNKACJA ZBIOROWA

Na terenie gminy i miasta nie występuje komunikacja miejska.

Jej rolę spełnia w części komunikacja PKS, która obsługuje ważniejsze ciągi drogowe w gminie. Przystanki PKS są w większości nieurządzone. Dworzec PKS wraz z zapleczem techniczno - eksploatacyjnym znajduje się w Rykach przy ulicach Warszawskiej i Słowackiego. Istotnym niekorzystnym elementem jest brak wspólnego dworca PKP i PKS. Ponadto na terenie gminy Ryki działają prywatni przewoźnicy, świadczący usługi w zakresie komunikacji zbiorowej. Zapewniają połączenie komunikacyjne relacji Ryki – Lublin - Warszawa - Puławy - Dęblin. Na trasie Warszawa - Puławy - Lublin w/w usługi świadczy również Polski Express.

STACJE PALIW

Stacje paliwowe zlokalizowane są w mieście Ryki przy ulicach: Warszawskiej, Lubelskiej, Królewskiej i Kolejowej, natomiast na terenie gminy - w miejscowościach Moszczanka i Stara Dąbia. Istniejące stacje paliwowe pokrywają zapotrzebowanie na tego rodzaju usługi Miasta i Gminy Ryki.

PARKINGI

W obecnej chwili miasto Ryki zabezpiecza potrzeby społeczeństwa w zakresie ilości miejsc parkingowych na terenie miasta. Przy skrzyżowaniu ulic Wyczółkowskiego i Dziekońskiego zlokalizowany jest nowo wybudowany parking dla samochodów osobowych z 78 miejscami postojowymi. Parking bez wydzielonych miejsc parkingowych znajduje się przy ulicy Rynek Stary o powierzchni 1046 m² oraz przy ulicy Młynarskiej. Ponadto w ciągach ulic Objazdowej, Szkolnej, Kościuszki, Witosa zlokalizowane są parkingi z miejscami postojowymi, zapewniającymi postój dla niewielkiej ilości pojazdów. Planowana jest również budowa zatoki parkingowej na ulicy Wspólnej.

1.10.2 Gospodarka wodno - ściekowa

ZAOPATRZENIE W WODĘ

Całkowita długość sieci wodociągowej w Gminie Ryki wynosi 201,0 km. Sieć wodociągowa obejmuje 96% powierzchni gminy. Długość poszczególnych wodociągów na terenie gminy wynosi:

- wodociąg z ujęciem wody w Niwie Babickiej - 66,3 km,
- wodociąg z ujęciem wody w Bobrownikach - 17,3 km,
- wodociąg z ujęciem wody w Rososzy - 38,4 km,
- wodociąg z ujęciem wody w Moszczance - 28,4 km,
- wodociąg w Bazanowie z ujęciem wody w Trzciankach gm. Nowodwór - 9,2 km,
- wodociąg zakładowy ZPOW Polski Ogród Sp.z.o.o w Rykach - brak danych,
- wodociąg zakładowy SM w Rykach - brak danych.

Ilość przyłączy do sieci wynosi 4045, z tego na miasto Ryki przypada 1428.

Pierwszy wodociąg obejmujący miasto zbudowano w latach 1956 - 1957 i wciąż jest rozbudowywany. Pokrywa on potrzeby wodne:

- budownictwa mieszkaniowego,
- instytucji usługowych,
- małych zakładów przemysłowych,
- celów ogólnokomunalnych (podlewanie zieleni miejskiej, utrzymywanie czystości ulic, placów, itp.).

Z własnych ujęć zaopatrywane są w wodę większe zakłady przemysłowe, do których należą:

- Zakład Przetwórstwa Owocowo – Warzywnego „Polski Ogród” Sp.z.o.o .,
- Spółdzielnia Mleczarska,
- Juwent - Zakład Urządzeń Grzewczo - Instalacyjnych.

Studnie zaopatrujące są studniami wierconymi. Wszystkie studnie posiadają jeden wspólny oligoceński poziom wodonośny. Oddalone są od siebie o około 1,0-1,5 km.

Charakterystyka ujęć wody dla gminy:

- wodociąg miasta Ryki wyposażony jest w dwie stacje wodociągowe znajdujące się na ulicy Spacerowej zasilane z 3 studni głębinowych: 2a, 3a, 4a $Q = 163 \text{ m}^3/\text{h}$ i na ulicy Swatowskiej zasilane z 2 studni głębinowych V i VI $Q = 90 \text{ m}^3/\text{h}$,
- wodociąg w Rososzy, gdzie stacja wyposażona jest w 2 studnie głębinowe o $Q = 80 \text{ m}^3/\text{h}$,
- wodociąg w Moszczance, gdzie stacja wodociągowa wyposażona jest w studnię głębinową $Q = 37 \text{ m}^3/\text{h}$,
- wodociąg w Niwie Babickiej ze stacją wodociągową wyposażoną w 2 studnie głębinowe $Q = 80 \text{ m}^3/\text{h}$,
- wodociąg w Babicach ze stacją wodociągową wyposażoną w 2 studnie głębinowe $Q = 90 \text{ m}^3/\text{h}$.

Siecią wodociągową objętych jest 100% sołectw, z tego 92% mieszkańców gminy Ryki.

Parametry hydrotechniczne studni wierconych komunalnego ujęcia wody w Rykach przedstawiono są w tabeli 4.

Tabela 4 Parametry hydrotechniczne studni komunalnego ujęcia wody w Rykach:

Studnia	Lokalizacja	(m^3/h)	Depresja (m)	Głębokość (m)
S-2A	ul. Wyczółkowskiego	66,0	33,0	125,0
S-3A	ul. Wyczółkowskiego	40,0	33,0	160,0
S-4A	ul. Wspólna	56,0	46,5	132,0
S-V	ul. Swatowska	44,3	45,8	146,0
S-VI	ul. Swatowska	48,0	49,6	141,0

(Źródło: „Konceptcja zaopatrzenia m. Ryki w wodę do 2000r.”)

Prognozy techniczne zaopatrzenia w wodę ludności woj. lubelskiego wskazują teren gminy Ryki położony na wschód od rzeki Zalesianki jako teren o dużych zasobach wód podziemnych (powyżej 10 000 m³/dn). Obliguje to do przeprowadzenia szczegółowych badań hydrogeologicznych i ochrony obszaru poprzez wprowadzenie zakazu lokalizowania zakładów uciążliwych.

Tabela 5 Wielkość zużycia wody wodociągowej w Gminie Ryki (na podstawie ankiet z zakładów):

Lp.	Nazwa zakładu	Zużycie wody z wodociągów m³ /rok
1	FERMA DROBIU s.j. E. I W. Szewczyk i H. i K. Błachnio	6 000
2	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Rykach, ul. Słowackiego 5	45 811
3	P.P.H.U. "ROMEX" Wytwórnia Zniczy Iwanek Roman Ryki, ul. Kolejowa 1	180
4	Przedsiębiorstwo Usługowo-Produkcyjno -Handlowe "UNITECH" Ryki, ul. Budowlana 1	168
5	Gminna Spółdzielnia "SAMOPOMOC CHŁOPSKA" Ryki, ul. Szkolna 1	3 312
6	Miejsko-Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji Ryki, ul. Warszawska 62	900
7	Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej Ryki, ul. Żytnia 16	8 969
8	Przedsiębiorstwo -Produkcyjno-Handlowe "DAR NATURY" inż. Tadeusz Polański Ryki, ul. Zielona 30	33
9	PPH "RABBIT" Tadeusz Królik Ryki, ul. Kolejowa 1c	300
10	Firma Produkcyjno - Handlowa "LUKS" Ryki, ul. Przemysłowa 1	308
11	"ABBK" Usługi Wulkanizacyjne i Samochodowe Niwa Babicka 90	30
12	P.P.H.U. Sławomir Kisiel Ryki, ul. Okopowa 51	158

13	IMPORT - HANDEL - USŁUGI Marian Majek Ryki, ul. Dolna 76	220
14	Przedsiębiorstwo Robót Drogowych Puławy S.A. Ryki, ul. Żytnia 2	510
15	Odzieżowa Spółdzielnia Inwalidów Ryki, ul. Żytnia 8	1344
16	ERMET Spółdzielczy Zakład Techniczno-Handlowy Ryki, ul. Żytnia 24	505
17	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej MEDICUS Ryki, ul. Wyczółkowskiego 6	20
18	Spółdzielnia Transportu i Usług Ryki, ul. Przemysłowa 3	372

ODPROWADZANIE I OCZYSZCZANIE ŚCIEKÓW

Ścieki komunalne

Ryki posiadają rozdzielczą sieć kanalizacyjną. Kanalizacja sanitarna budowana jest od 1962 r, kanalizacja deszczowa od 1985 r. W najstarszej części miasta istnieje jeszcze około 3 km kanalizacji ogólnospławnej. Sytuacja sieci kanalizacyjnej w gminie Ryki jest słaba. Jedynie 18% powierzchni jest nią objęta - głównie miasto Ryki.

Długość kanalizacji wynosi 27,3 km, z czego 22,0 km to kanalizacja grawitacyjna, a 5,1 km - ciśnieniowa. Ilość przyłączy do sieci w mieście wynosi 1176.

Sieć kanalizacyjna zbudowana jest w centralnej części miasta. Średnice kanałów wynoszą od 0,25 m do 0,80 m. Tylko jeden kanał, który położony jest wzdłuż stawu Buksa, ma średnicę 1,2 m.

Tereny wiejskie nie są wyposażone w sieć kanalizacyjną. Nieczystości gromadzone są w zbiornikach bezodpływowych i wywożone są wozami asenizacyjnymi do oczyszczalni.

Według danych statystycznych z 2006r. kanalizacją sanitarną odprowadzono 1152 tys. m³ ścieków ogółem, w tym z gospodarstw domowych - 206 tys. m³, zaś z działalności produkcyjnej (przedsiębiorstw, zakładów przemysłowych,

budownictwa, transportu) -869 tys. m³.

Miasto Ryki w zasadzie nie posiada krytej kanalizacji deszczowej. Wyodrębnionym kanałem deszczowym jest tylko kanał o średnicy 0 0,4m, ułożony w ulicy Warszawskiej i odwadniający główną przelotową ulicę miasta. Wody z tego kanału trafiają do rowu otwartego.

W pozostałych częściach miasta wody opadowe w przeważającej mierze odpływają powierzchniowo, a następnie ciekami rynnowymi odprowadzane są do rzeki Zalesianki (powyżej stawu Buksa).

W Gminie Ryki znajduje się jedna oczyszczalnia ścieków. Zlokalizowana jest na południowy - wschód od centrum miasta. Oczyszczalnia „Fregata” jest oczyszczalnią typu mechaniczno-biologicznego pracującego na zmodyfikowanej technologii osadu czynnego, polegającej na przemianie pracy komory osadu czynnego i osadów wtórnych. Ścieki z oczyszczalni odprowadzane są do rzeki Irenka w południowo - zachodniej części miasta.

Do oczyszczalni dopływają ścieki komunalne i przemysłowe. Oczyszczalnia posiada część mechaniczną (kraty, płaskownik) oraz część biologiczną (osad czynny wzbogacony bakteriami). Roczna zdolność przerobowa wynosi 1464700 m³/rok, 6999 m³/dobę. Rocznie na oczyszczalni wytwarzane są osady ściekowe (190805) w ilości 135,3 Mg. Planowana jest modernizacja oczyszczalni ścieków „Fregata” w latach 2008 – 2010.

Proces oczyszczania ścieków w oczyszczalni FREGATA oparty jest na metodzie klasycznego osadu czynnego ze wspomaganie bakteryjnym, realizowanej w pracujących naprzemiennie zbiornikach ziemnych pełniących kolejno funkcje komór osadu czynnego i osadników wtórnych.

Ścieki dopływające z SM i miasta przechodzą przez część mechaniczną oczyszczalni obecnie modernizowaną i kierowane są do zbiorników ziemnych wyposażonych w urządzenia do napowietrzania. Do tego samego zbiornika kierowane są ścieki dopływające odrębnym kolektorem z Zakładu Przetwórstwa Owocowo – Warzywnego „Polski Ogród” Sp.z.o.o.

W pierwszym zbiorniku pełniącym w tym czasie funkcję komory osadu czynnego pracują aeratory powierzchniowe. Ścieki po napowietrzeniu przepływają do zbiornika drugiego z wyłączonymi aeratorami, który pełni w tym czasie funkcję osadnika wtórnego. Następnie ścieki dopływają do połączonych szeregowo stawów biologicznych, skąd kanałem odpływowym poprzez staw Okręglica doprowadzane są do rzeki Irenki.

Ciąg technologiczny Oczyszczalni "Fregata" nie jest dostosowany do obowiązujących norm technicznych, nie pozwala na skuteczne usuwanie zanieczyszczeń. Również zbyt mała przepustowość oczyszczalni nie pozwala na efektywną pracę - niezbędna jest rozbudowa i modernizacja oczyszczalni wraz z siecią kanalizacyjną.

Roczna ilość ścieków dopływających do oczyszczalni wynosi 1473 tys. M³.

Tabela 6 przedstawia wartości ładunków :

Ładunki	Dopływające (kg)	Odływające (kg)	% Redukcji
BZT₅	903 293	51 371	94
CHZT	1 581 272	191 719	92
Zawiesina ogólna	459 264	87 049	81
Azot ogólny	59 614	58 258	2
Fosfor ogólny	9 724	19 625	-

Tabela 7 Zestawienie ilości, stanu zanieczyszczenia oraz stopnia redukcji zanieczyszczeń ścieków z terenu miasta Ryki:

	Okres kampanijny		Okres pozakampanijny	
Ilość ścieków	m³/d			
Qdśr	4400		3400	
Rodzaj zanieczyszczeń	Ładunek kg/d	Stężenie g/m³	Ładunek kg/d	Stężenie g/m³
BZT ₅	4260	970	2180	640
Zawiesina ogólna	1516	345	958	280
Azot ogólny	175	40	177	50
Fosfor ogólny	44	10	45	14
Projektowany stopień redukcji zanieczyszczeń	% redukcji		% redukcji	

BZT ₅	99,2	98,8
Zawiesina ogólna	91,3	89,3
Azot ogólny	25	40
Fosfor ogólny	85	89,3

Źródło: „Ekspertyza dotycząca niezbędnych działań na eksploatowanych urządzeniach oraz docelowych rozwiązań gospodarki ściekowej w Rykach”

Ścieki do zbiorników wyposażonych w aertory doprowadzane są naprzemiennie, zależnie od fazy urządzeń napowietrzających. Zainstalowane w jednym ze zbiorników napowietrzania pompy do osadu umożliwiają odprowadzenie z układu części osadu jako osad nadmierny. Z uwagi na małą efektywność pozostała część osadu nadmiernego przedostaje się do stawów biologicznych, skąd jest okresowo odpompowywana.

Przed odprowadzeniem na laguny osad nadmierny jest destabilizowany w jednym ze stawów, wydzielonym z układu i wyposażonym w urządzenia do napowietrzania. Proces ten wspomagany biopreparatami pozwala na zmniejszenie ilości osadów kierowanych do odwadniania w lagunach.

Ścieki przemysłowe

W tabeli nr 8 wymienione są zakłady na terenie Miasta i Gminy Ryki oraz ilość ścieków przez nie produkowana.

Tabela 8 Ilość powstających ścieków i sposób ich gromadzenia:

Lp.	Nazwa zakładu	Ilość ścieków [m ³ /rok]		Sposób gromadzenia
		komunalne	przemysłowe	
1.	Spółdzielnia Mleczarska Ryki		286 600	Kanalizacja miejska

2.	Polski "Ogród" Sp. z.o.o Zakład Przetwórstwa Owocwo - Warzywnego Ryki, ul.Przemysłowa 12	673 207		Po podczyszczeniu do kanalizacji (max 3800 m ³ / dobę)
3.	FERMA DROBIU s.j. E. I W. Szewczyk i H. i K. Błachnio	100	-	Zbiornik bezodpływowy pój. 5 m ³
4.	Przedsiębiorstwo Gospodarki komunalnej i Mieszaniowej Ryki, ul. Słowackiego 5	45 571	-	Kanalizacja miejska
5.	Przedsiębiorstwo Usługowo - Produkcyjno - Handlowe „UNITECH” Ryki, ul. Budowlana 1	96	-	Zbiornik bezodpływowy pój. 15 m ³
6.	Gminna Spółdzielnia „SAMOPOMOC CHŁOPSKA” Ryki, ul. Szkolna 1	1044	2268	Kanalizacja miejska
7.	Miejsko-Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji Ryki, ul. Warszawska 62	900	-	Zbiornik bezodpływowy pój. 15 m ³
8.	Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej Ryki, ul. Żytnia 16	8 969	-	Kanalizacja miejska
9.	Firma Prodykcyjno-Handlowa LUKS” Ryki, ul. Przemysłowa 1	22	-	Zbiornik bezodpływowy pój. 30 m ³
10.	P.P.H.U. Sławomir Kisiel Ryki, ul. Okopowa 51	90	-	Zbiornik bezodpływowy pój. 40 m ³
11.	IMPORT - HANDEL - USŁUGI Marian Majek Ryki, ul. Dolna 76	220	-	Kanalizacja miejska

12.	Przedsiębiorstwo Robót Drogowych Puławy S.A. Ryki, ul. Żytnia 2	150	-	Kanalizacja miejska
13.	Odzieżowa Spółdzielnia Inwalidów Ryki, ul. Żytnia 8	1 344	-	Kanalizacja miejska
14.	ERMET Spółdzielczy Zakład Techniczno-Handlowy Ryki, ul. Żytnia 24	505	-	Kanalizacja miejska
15.	16. Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej MEDICUS Ryki, ul. Wyczółkowskiego 6	20	-	Kanalizacja miejska

1.10.3 Gospodarka odpadami

ODPADY Z SEKTORA KOMUNALNEGO

Zgodnie z treścią art.3 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 roku o odpadach [Dz. U. nr 62, póź. 628 oraz z 2002 r. Nr 41, póź. 365 i Nr 113, póź. 984, Nr116,poz.1208 z 2004, póź., Nr 175, poz.1458 z 2005, póź. Nr 63, poz.441 z 2006 r] odpady komunalne są to odpady powstające w gospodarstwach domowych, a także odpady nie zawierające odpadów niebezpiecznych pochodzące od innych wytwórców, które ze względu na swój charakter lub skład są podobne do odpadów powstających w gospodarstwach domowych.

Źródłem powstawania odpadów komunalnych i przemysłowych są skupiska ludzkie, obiekty użyteczności publicznej oraz zakłady produkcyjno - usługowo - handlowe. Istotnym elementem wpływającym na skład oraz jakość odpadów komunalnych jest charakter danego obszaru. Tereny wiejskie wykazują odpady z mniejszym udziałem materii organicznej, papieru oraz relatywnie większej zawartości tworzyw sztucznych oraz szkła.

Jako że omawiany teren ma w dużej mierze charakter wiejski, często odpady organiczne, papier, tektura, popiół i żużel zagospodarowywane są na własne potrzeby. Na terenie gminy można wyróżnić obszary rolnicze, leśne, turystyczno - rekreacyjne, sadownicze oraz zurbanizowane. Ma to wpływ na strukturę odpadów komunalnych trafiających na składowisko odpadów komunalnych w Rykach.

Biorąc pod uwagę przedstawione źródła wytwarzania odpadów komunalnych oraz analizując ich skład z punktu widzenia możliwości technologicznych, związanych z odzyskiem i unieszkodliwianiem odpadów, wyodrębniono następujące strumienie odpadów (zgodnie z KPGO, WPGO dla województwa lubelskiego oraz PPGÓ dla powiatu ryckiego):

1. Odpady organiczne ulegające biodegradacji (odpady roślinne, zwierzęce kuchenne i zielone)
2. Papier i karton podzielony na trzy grupy: opakowania z papieru i tektury, opakowania wielomateriałowe na bazie papieru oraz papier i tektura nieopakowaniowe,
3. Odpady tekstylne,
4. Szkło podzielone na dwie grupy: opakowania ze szkła i szkło nieopakowaniowe,
5. Metale podzielone na trzy grupy: opakowania z blachy stalowej, opakowania z aluminium i pozostałe odpady metalowe,
6. Odpady mineralne - odpady z czyszczenia ulic i placów: gleba, ziemia, kamienie, itp.
7. Drobną frakcją popiołową - odpady ze spalania paliw stałych w piecach domowych (głównie węgla), z uwagi na udział w składzie odpadów komunalnych popiołu wyodrębniono tę frakcję jako nieprzydatną do odzysku i unieszkodliwiania,
8. Odpady wielkogabarytowe,
9. Odpady budowlane - odpady z budowy, remontów i demontażu obiektów budowlanych, które wchodzi w skład strumienia odpadów komunalnych,
10. Odpady niebezpieczne wchodzące w strumień odpadów komunalnych,
11. Tworzywa sztuczne z podziałem na tworzywa opakowaniowe i nieopakowaniowe.

Zgodnie z założeniami KPGO, WPGO dla województwa lubelskiego oraz PPGO dla powiatu ryckiego dla strumieni odpadów komunalnych przyjęto wskaźniki charakterystyki ilościowej i jakościowej, uwzględniając tereny zabudowy miejskiej i wiejskiej, w przeliczeniu na statystycznego mieszkańca w skali roku.

Tak więc, źródłem odpadów komunalnych są:

1. Gospodarstwa domowe
2. Obiekty infrastruktury: handel, usługi, szkolnictwo, obiekty turystyczne, obiekty działalności gospodarczej i wytwórczej.

Jak wykazują dane ilość wytwarzanych odpadów komunalnych przez sektor gospodarczy jest zbliżona do ilości tego typu odpadów wytwarzanych w gospodarstwach domowych, aczkolwiek zawartość poszczególnych typów odpadów w strumieniu odpadów komunalnych pochodzących z poszczególnych sektorów uzależniona jest od charakteru prowadzonej produkcji. Skład i właściwości odpadów komunalnych są bardzo zróżnicowane w zależności od charakteru środowiska, w jakim powstają (np. tereny miejskie, tereny wiejskie, obszar z ogrzewaniem lokalnym czy centralnym, itp.).

GOSPODARKA ODPADAMI KOMUNALNYMI

Zbiórka odpadów

Dokładne określenie ilości zebranych odpadów w Gminie Ryki jest trudne do ustalenia ze względu na fakt, że Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej Sp. z o. o. w Rykach, obsługujące teren Miasta i Gminy Ryki prowadzi ewidencję odpadów w m³. Ze względu na różną gęstość odpadów nie można w sposób szczegółowy ustalić ilości zebranych odpadów według kryterium masy zebranych odpadów (bez uwzględnienia rzeczywistej objętości zbieranych odpadów). Do analiz przyjęto gęstość odpadów na podstawie wskaźników zawartych w WPGO (2003) – 6,25 m³/Mg odpadów.

Zgodnie z opracowaniem pt. „Koncepcja modernizacji gospodarki odpadami w mieście i gminie Ryki” z terenu Gminy Ryki w latach 2004-2006 zbierano rocznie 20 – 22 tys. m³ odpadów komunalnych. Zaobserwowano tendencję zmniejszania ilości zbieranych odpadów komunalnych w stosunku do lat poprzednich, co jest wynikiem szeregu zjawisk (zarówno negatywnych, jak i pozytywnych), w tym:

- a) zwiększenie udziału w odpadach zbieranych odpadów zebranych selektywnie (czyli odpadów, które nie są deponowane na składowisku w Rykach),
- b) zmniejszenie ilości wytwarzanych odpadów ze względu na trudności ekonomiczne społeczeństwa, w związku z tym nieprzekazywanie odpadów do zagospodarowania i przeznaczanie tych odpadów do spalania lub składowania na dzikich wysypiskach śmieci.

W tabelach 9 i 10 zestawiono ilości zebranych odpadów komunalnych w latach 2000 – 2002 i 2004-2006. Dane wskazują wspomnianą już tendencję spadkową.

Tabela 9 Ilość zebranych odpadów komunalnych z terenu Gminy Ryki w latach 2000 - 2002 (na podstawie sprawozdania Przedsiębiorstwa Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Rykach)

Źródła odpadów	Ilości zebranych odpadów		
	2000	2001	2002
Gospodarstwa domowe i obiekty infrastruktury -miasto i gmina Ryki, w tym:	4605	4316	4197
Miasto	4432	4176	4042
Tereny wiejskie	173	140	155
Pozostałe	184	147	168
OGÓŁEM	4789	4463	4365

Tabela 10 Ilość zebranych odpadów komunalnych z terenu gminy Ryki w latach 2004 - 2006

Źródła odpadów	Ilość zebranych odpadów		
	2004	2005	2006
Gospodarstwa domowe i obiekty infrastruktury - miasto i gmina Ryki, w tym:	3444	2603	2684
Miasto	3214	2379	2441
Tereny wiejskie	230	224	243
Pozostałe	90	152	128
OGÓŁEM	3534	2755	2812

Zebrane odpady odbierane są przez Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej Sp. z o. o. w Rykach. Zgodnie z Postanowieniem Sądu Rejonowego w Lublinie nr akt Ns. Rej. H 1755/97 z dnia 3 lipca 1997 roku z wniosku Zarządu Miasta w Rykach Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej Sp. z o. o. w Rykach stanowi własność gminy.

Zgodnie z zapisami prawnymi Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej zajmuje się, między innymi obsługą mieszkańców i instytucji, oczyszczaniem jezdni, chodników, przystanków, koszy ulicznych, targowisk, terenów zieleni.

Zbiórka odpadów komunalnych polegała na gromadzeniu zmieszanych odpadów komunalnych oraz odbiorze odpadów wyselekcjonowanych i przekazaniu do sprzedaży odbiorcom surowców wtórnych w wiacie do segregacji odpadów.

Unieszkodliwienie odpadów

Podstawową metodą unieszkodliwiania odpadów komunalnych w latach 2001 - 2002 w gminie było ich składowanie na składowisku odpadów komunalnych w Rykach, przy ulicy Janiszewskiej 5 w odległości ok. 2 km od miasta Ryki w kierunku wschodnim, ok. 1 km od rzeki Zalesianki oraz 250 m od najbliższej zabudowy mieszkaniowej. Sąsiedztwo składowiska stanowią tereny rolne oraz tereny leśne. Składowisko uruchomiono w 1995 r, na miejscu dawnej żwirowni, uszczelnione gliną na głębokości 0,5 m, zajmuje powierzchnię 5,6 ha. Docelowa pojemność składowiska wynosi 80000 m³. Dotychczas wykorzystano 25% pojemności (na składowisku zdeponowano ok. 20000 m³ odpadów). Deponowane są odpady z grupy: 200301 (komunalne), 190801 (skratki), 190503 (kompost), 170107 (odpady z betonu i gruzu).

Odcieki z drenażu składowiska są odpompowywane i wywożone do oczyszczalni ścieków. Wody podziemne są badane dwa razy w roku. Na wyposażeniu składowiska są: kompaktor 8t 510 K, brodzik, spychacz TD-9H i inne środki transportu.

Przewidywany okres eksploatacji - do 2012 r.

Tabela 11 Udział poszczególnych źródeł odpadów komunalnych w strumieniu odpadów komunalnych w Mieście i Gminie Ryki w 2002 r.:

Rodzaj odpadów	Ilość [Mg/rok]
Gospodarstwa domowe	2 633
Odpady z obiektów infrastruktury	179
Odpady wielkogabarytowe	-
Odpady z budowy, remontów i demontażu obiektów budowlanych	-
Odpady z ogrodów i zieleńców	43
Odpady z czyszczenia ulic i placów	85
Odpady niebezpieczne w strumieniu odpadów komunalnych	-
OGÓŁEM	2 940

Jak wynika z przeprowadzonej analizy potencjalna różnica pomiędzy ilością odpadów zebranych w 2002 r., a ilością odpadów wytworzonych wyniosła 3376 Mg, czyli procent zbieranych odpadów i składowanych na składowisku odpadów komunalnych do ilości wytwarzanych odpadów na terenie gminy Ryki wyniósł 62,0%. Oszacowano, że w 2002 r. ilość odpadów wyselekcjonowanych wynosiła 450 Mg. Oznacza to, że w 2002 r. ilość zebranych odpadów na terenie gminy Ryki wyniosła 4815 Mg, a udział odpadów zbieranych w stosunku do odpadów wytworzonych w 2002r. wyniósł 68,4%. Odpowiada to średniemu wskaźnikowi dla województwa lubelskiego zaawansowania gospodarki odpadami na terenie Gminy Ryki.

ODPADY Z SEKTORA GOSPODARCZEGO

Ilość dopuszczonych do wytwarzania odpadów wytworzonych grup odpadów w sektorze gospodarczym w Gminie Ryki w 2001 r. oszacowano na poziomie: 363990 Mg/rok, z czego 15653 Mg dopuszczonych do wytwarzania odpadów niebezpiecznych (4,3% w grupie wszystkich odpadów dopuszczonych do wytwarzania)

Na podstawie przeprowadzonej ankietyzacji zakładów przemysłowych stwierdzono, że w 2002 r. na terenie Gminy Ryki wytworzono 88868 Mg odpadów pochodzących z sektora gospodarczego, w tym 10 Mg odpadów niebezpiecznych (0,01% w grupie wszystkich odpadów wytworzonych).

Odpady inne niż niebezpieczne

Tabela 12 Główni wytwórcy odpadów innych niż niebezpieczne Gminy Ryki (na podstawie ankiet):

Wytwórcy odpadów	Ilość [Mg/rok]
Spółdzielnia Mleczarska Ryki	160,35
„Polski Ogród” Zakład Przetwórstwa Owocowo – Warzywnego Sp.Z.o.o. Ryki, ul. Przemysłowa 12	87,52
FERMA DROBIU s.j. E. I W. Szewczyk i H. i K. Błachnio	5,44
Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Rykach, ul. Słowackiego 5	658
P.P.H.U. "ROMEX" Wytwórnia Zniczy Iwanek Roman Ryki, ul. Kolejowa 1	1,17
Przedsiębiorstwo Usługowo-Produkcyjno-Handlowe „UNITECH" Ryki, ul. Budowlana 1	25,04
Dom Pomocy Społecznej im. H. Drozdowskiej w Rososzy	9,50
Gminna Spółdzielnia "SAMOPOMOC CHŁOPSKA" Ryki, ul. Szkolna 1	11,46
"KOMES MENAGMENT" Sp. z o. O Lublin ul. Lipowa 3 Stacja Paliw w Dąbi Starej	5,28
Odzieżowa Spółdzielnia Inwalidów Ryki, ul. Żytnia 8	23,58
Miejsko-Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji Ryki, ul. Warszawska 62	41,92

ELMET Spółdzielczy Zakład Techniczno-Handlowy Ryki, ul. Żytnia 24	0,35
F.H.U. "CAMION" Jacek Popis Ryki, ul. Swatowska 1	2,29
Klinika Ryki, ul. Żytnia 23	76,38
Przedsiębiorstwo Farmaceutyczne "Leki NATURY" inż. Tadeusz Polański Ryki, ul. Zielona 30	9,33
PPH "RABBIT" Tadeusz Królik Ryki, ul. Kolejowa 1c	1,95
Firma Produkcyjno-Handlowa "LUKS" Ryki, ul. Przemysłowa 1F	-
"ABBK" Usługi Wulkanizacyjne i Samochodowe Niwa Babicka 90	0,18
P.P.H.U. Sławomir Kisiel Ryki, ul. Okopowa 51	-
IMPORT - Handel Marian Majek Ryki, ul. Dolna 76	2,1

Głównymi wytwórcami odpadów innych niż niebezpieczne w gminie Ryki są: Spółdzielnia Mleczarska w Rykach (62,3% wytworzonych odpadów), "Polski Ogród" Sp.z.o.o. (22,2% wytworzonych odpadów)

Odpady niebezpieczne

Tabela 13 Główni wytwórcy odpadów niebezpiecznych w Gminie Ryki (na podstawie ankiet)

Wytwórcy odpadów niebezpiecznych	ilość [Mg/rok]
„Polski Ogród” - Zakład Przetwórstwa Owocowo – Warzywnego Sp.z.o.o w Rykach, ul. Przemysłowa 12	6,58
Spółdzielnia Mleczarska Ryki	1,85
Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej Ryki, ul. Żytnia 16	0,768

FERMA DROBIU s.j. E. I W. Szewczyk i H. i K. Błachnio	0,601
Przedsiębiorstwo Usługowo-Produkcyjno - Handlowe "UNITECH" Ryki, ul. Budowlana 1	0,25
Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Rykach, ul. Słowackiego 5	0,22
Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Ryki, Wyczółkowskiego 6	0,0975
Dom Pomocy Społecznej im. H. Drozdowskiej w Rososzy	0,06

Głównymi wytwórcami odpadów niebezpiecznych w Gminie Ryki są: "Polski Ogród" Sp.z.o.o - Zakład Przetwórstwa Owocowo - Warzywnego w Rykach (65,8% z grupy wytworzonych odpadów niebezpiecznych) i Spółdzielnia Mleczarska Ryki (18,5%).

OCENA GOSPODARKI ODPADAMI NA TERENIE MIASTA I GMINY RYKI

Przeprowadzona analiza stanu gospodarki na terenie Gminy Ryki wykazała, że do zasadniczych nieprawidłowości w zakresie gospodarki odpadami na terenie Gminy Ryki zaliczyć należy:

- objęcie zbiórką odpadów komunalnych tylko części mieszkańców gminy,
- brak dokładnych danych dotyczących wytwarzanych odpadów komunalnych i gospodarowania nimi,
- zbiórka odpadów niesegregowanych, jako dominujący system gromadzenia odpadów,
- unieszkodliwianie odpadów wyłącznie poprzez składowanie,
- prowadzenie w bardzo ograniczonym zakresie selektywnej zbiórki odpadów, co sprawia, że na składowiska trafia znaczna ilość odpadów stanowiących surowce wtórne,
- brak systemu zbierania i unieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych, co sprawia, że na składowiska komunalne trafiają, między innymi baterie, przeterminowane leki, odpady zawierające rozpuszczalniki, świetlówki, oleje odpadowe, itp.,
- brak systemu zbierania padliny, która w większości przypadków jest bezpośrednio zakopywana w ziemi,
- brak ewidencji odpadów weterynaryjnych i ich zbiórki,

- brak pełnej inwentaryzacji ilości i miejsc występowania wyrobów azbestowo - cementowych oraz planu usuwania tych wyrobów i gospodarki odpadami zawierającymi azbest,
- brak ewidencji i zezwoleń na wytwarzanie odpadów w dużej części małych podmiotów gospodarczych,
- brak prawidłowej gospodarki odpadami w wielu małych firmach generujących odpady, w tym niebezpieczne,
- brak zbiórki odpadów wielkogabarytowych, elektrycznych i elektronicznych, zawierających azbest, odpadów opakowaniowych, w tym po materiałach niebezpiecznych, np. środkach ochrony roślin.

WPLYW NA ŚRODOWISKO ISTNIEJĄCYCH OBIEKTÓW GOSPODARKI ODPADAMI KOMUNALNYMI

Na podstawie przeglądu ekologicznego (POLGEOL, 2002) stwierdzono, że istniejące na terenie Gminy Ryki składowisko odpadów komunalnych usytuowane jest w miejscu bezpiecznym dla środowiska.

Naturalne uszczelnienie składowiska właściwie zabezpiecza wody powierzchniowe i podziemne przed przenikaniem zanieczyszczeń z powierzchni składowiska.

OCENA REALIZACJI OBOWIĄZKÓW WYTWÓRCÓW I POSIADACZY ODPADÓW

Oceniając sposób gospodarowania odpadami w sektorze gospodarczym należy stwierdzić, że w największych zakładach gminy, w których wytwarzana jest największa ilość odpadów gospodarka odpadami zgodna jest z zasadami przedstawionymi w ustawie o odpadach z dnia 27 kwietnia 2001 r. Zakłady te posiadają decyzje administracyjne zezwalające na wytwarzanie odpadów, prowadzona jest ewidencja zgodnie z obowiązującymi przepisami w tym zakresie. Odpady, które nie mogą być odzyskane lub unieszkodliwione na miejscu przekazywane są odbiorcom (posiadającym stosowne zezwolenia na zbiórkę i transport odpadów), którzy dostarczają je do miejsc odzysku/unieszkodliwienia.

W grupie małych i bardzo małych podmiotów gospodarczych, nie są przestrzegane obowiązujące zasady postępowania. Wytwórcy odpadów w tych firmach nie posiadają zezwoleń na ich wytwarzanie, nie prowadzą ewidencji w tym zakresie i pozbywają się odpadów w sposób niekontrolowany i niezgodny z przepisami.

1.11 Gospodarka Gminy Ryki

Miasto i Gmina Ryki należy do obszarów słabo uprzemysłowionych. Produkcja przemysłowa skoncentrowana jest głównie w mieście Ryki. Dominują branże spożywcze związane z rolnictwem: przetwórstwo owocowo – warzywne, bazujące na lokalnych surowcach, mleczarstwo, piekarnie oraz branża maszynowa i odzieżowa. W działalności handlowej i usługowej dominują małe jednostki, zatrudniające do 5 osób. W mieście skupione jest ok. 70% ogółu usług i ok. 80 % handlu. Do największych zakładów działających w Rykach zaliczamy:

- Polski Ogród Sp.z.o.o - przetwórstwo owocowo - warzywne,
- Spółdzielnię Mleczarską - przetwórstwo mleczarskie,
- Odzieżową Spółdzielnię Inwalidów - produkcja odzieży,
- Juwent s.c. - produkcja urządzeń klimatyzacyjnych i wentylacyjnych,
- Juwent sp. z o.o. - produkcja drzwi antywłamaniowych,
- Pumar - -produkcja stolarki budowlanej,
- Przedsiębiorstwo Produkcyjno - Handlowe Jan Miłosz - produkcja odzieży,
- PPHU „Romex” Wytwórnia Zniczy w Rykach - wyrób zniczy,
- PPHU VIO - MAC - sprzedaż artykułów budowlanych,
- PPHU Sławomir Kisiel - produkcja zniczy.

Tabela 14 Podmioty gospodarcze Gminy Ryki³:

	Ogółem	Spółki prawa handlowego		Spółki cywilne	Osoby fiz. prowadzące działalność gosp.	Spółdzielnie
		razem	w tym z udziałem kapitału zagr.			

³ Dane GUS, stan na 31.12.2005 r.

Gmina Ryki	1506	29	3	104	1209	10
w tym miasto	1100	27	3	87	871	10

Tabela 15 Podmioty gospodarcze Gminy Ryki według działalności⁴:

	Przemysł	Budownictwo	Handel	Hotele i restauracje	Transport	Pośrednictwo finansowe
Gmina Ryki	157	170	625	37	64	50
w tym miasto	102	103	472	30	51	44

1.12 Rolnictwo

Na obszarze Gminy Ryki istnieją bardzo dobre warunki do rozwoju przemysłu rolno - spożywczego. Bogate są tutaj tradycje upraw ogrodniczych: truskawek, malin, porzeczek, wiśni i warzyw. Przyczyniło się to do lokalizacji w latach 70-tych zakładu przetwórstwa owocowo - warzywnego „Hortex” (Obecnie Zakład Przetwórstwa Owocowo - Warzywnego “Polski Ogród” Sp.z.o.o). Produkcja rolna jest wielokierunkowa. Przeważa hodowla trzody chlewnej. W strukturze zasiewów dominują zboża (67%), później ziemniaki (14%) i truskawki (2,6%).

Główny wpływ na rolniczy charakter obszaru miały plejstoceńskie osady zlodowacenia środkowopolskiego. Płaska równina akumulacyjna składa się głównie z glin oraz piasków z dużą zawartością frakcji spławianych.

Powstały gleby o zróżnicowanym stopniu przydatności rolniczej.

⁴ Dane GUS, stan na 31.12.2005 r

Występują tutaj zarówno gleby bardzo dobre, jak i słabe. Gleby III i IV klasy bonitacyjnej tworzące zwarte kompleksy, znajdują się głównie na zachodzie obszaru i obejmują sołectwa: Swaty, Ownia oraz w środkowej i wschodniej części gminy na obszarze sołectw: Nowy Bazanów, Stary Bazanów, Lasocin, Brusów i Oszczywilk. Jest to ponad 65% wszystkich gruntów rolnych i 40% całej powierzchni gminy.

Teren jest mało zabagniony (jedynie wzdłuż cieków powierzchniowych), brak jest większych deniwelacji, spadki są niewielkie. Nie występuje wzmożona erozja gleb na terenie gminy.

Dodatkowym zabezpieczeniem przed tym zjawiskiem są zadrzewienia śródpolne oraz trwała pokrywa roślinna.

Użytki rolne stanowią około 70% całej powierzchni gminy.

Brak jest większych ośrodków miejskich i przemysłowych w bezpośrednim sąsiedztwie gminy, co przyczynia się do zachowania dobrego stanu środowiska i daje możliwość produkcji ekologicznej żywności.

1.13 Sfera społeczna

Ludność w Gminie Ryki na dzień 31.12.2005r. w wieku⁵:

- przedprodukcyjnym - 4699,
- produkcyjnym - 12690
- poprodukcyjnym - 3156.

Tabela 17 Liczba bezrobotnych zarejestrowanych wg poziomu wykształcenia.:

Lp.	Powiat Rycki	W tym z wykształceniem				Bezrobotni ogółem
		wyższym	średnim zawodowym	ogólnokształc.	zasadniczym zawodowym	
1	2002	232	1558	311	1944	5177
2	2003	235	1433	329	1887	4982
3	2004	265	1356	302	1643	4598
4	2005	274	1419	316	1514	4506
5	2006	249	1078	305	1085	3499

⁵ Dane GUS, stan na 31.12.2005

Tabela 18 Liczba bezrobotnych zarejestrowanych według wieku .:

Lp.	Powiat Rycki	Bezrobotni w wieku				
		24 lata i mniej	25-34	35-44	45-54	55 lat i więcej
	Rok					
1	2002	1697	1503	1030	854	93
2	2003	1527	1479	957	890	129
3	2004	1334	1359	899	861	145
4	2005	1347	1343	790	841	185
5.	2006	984	1017	574	723	201

Bezrobocie sięga 15,8%, przy czym liczba ludności w wieku produkcyjnym stale wzrasta. Natomiast znaczącą rolę odgrywa rolnictwo - zatrudnia 49% ludności aktywnej zawodowo.

W Gminie Ryki liczącej 21 544 mieszkańców, 1/5 społeczeństwa żyje poniżej minimum socjalnego. Najczęstszym powodem wystąpienia trudnej sytuacji życiowej jest bezrobocie. Ta część społeczeństwa wymaga nie tylko wsparcia finansowego i rzeczowego, ale również pomocy w postaci pracy socjalnej, pomocy psychologicznej, pedagogicznej, prawnej (informacje o przysługujących prawach, pomoc w redagowaniu różnego rodzaju pism, itp.).

Ponadto, aby zminimalizować skutki niedostatku w rodzinach posiadających dzieci powadzi się akcje dożywiania dzieci w szkołach i placówkach opiekuńczo - wychowawczych. Prowadzona jest również akcja wypoczynku zimowego i letniego dla dzieci z rodzin patologicznych.

Ze względu na ograniczone środki finansowe i niemożność zabezpieczenia minimum potrzeb mieszkańcom, przez cały rok prowadzone są zbiórki odzieży, różnego rodzaju sprzętów, żywności, w okresie Świąt Bożego Narodzenia prowadzona jest akcja „Pomóż dzieciom przetrwać zimę”. Dary pochodzące z tej akcji rozdziela się wśród najuboższych rodzin.

Tabela 19 przedstawia ilość osób i rodzin objętych pomocą społeczną w latach

2004 – 2007 :

		2004	2005	2006	I. półrocze 2007
1.	Liczba rodzin i osób objętych pomocą społeczną	1505	1450	1442	1080
2.	Praca socjalna	273	184	155	169
3.	Poradnictwo specjalistyczne	190	175	142	110
	Powody przyznania pomocy				
1.	Bezrobocie – liczba rodzin	572	551	532	360
2.	Ubóstwo – liczba rodzin	692	627	609	447
3.	Sieroctwo – liczba rodzin	4	1	1	1
4.	Potrzeba ochrony macierzyństwa – liczba rodzin	62	122	109	71
5.	Niepełnosprawność – liczba rodzin	285	271	291	210
6.	Długotrwała choroba – liczba rodzin	326	304	315	229
7.	Bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych – liczba rodzin	185	165	214	119
8.	Rodziny niepełne – liczba rodzin	42	37	57	28
9.	Rodziny wielodzietne – liczba rodzin	44	45	48	24
10.	Alkoholizm – liczba rodzin	163	168	171	133

II ANALIZA SWOT

Analiza SWOT

<i>Mocne strony</i>	<i>Słabe strony</i>
<ul style="list-style-type: none">● Atrakcyjne położenie pomiędzy Warszawą i Lublinem● Korzystne położenie komunikacyjne przy trasie S-17● Walory przyrodniczo – krajobrazowe● Wysoki stopień zalesienia Gminy● Zabytki, miejsca pamięci, obiekty w wysokich wartościach historycznych i kulturowych● Rozwinięty handel i usługi● Sprzyjające warunki dla produkcji rolnej● Obsługa bankowo – finansowa ludności i firm● Rozwinięta sieć placówek oświatowych : przedszkola, szkoły: podstawowe, gimnazjalne, średnie, zawodowe i wyższe● Dowóz dzieci do szkół● Działalność MGCK i Biblioteki Publicznej oraz filii bibliotecznych,● Działalność MGOSiR oraz klubów sportowych● Dobra opieka medyczna● Bezpieczeństwo publiczne: praca Policji, działalność firm ochroniarskich, funkcjonowanie 16 OSP, monitoring wizyjny● Rozwinięta sieć dróg gminnych i powiatowych● Komunikacja kolejowa● Rozwinięta komunikacja PKS i prywatna● Rozwinięta sieć stacji paliw● Oczyszczalnia ścieków● Kanalizacja miejska● Rozbudowana sieć gazowa w mieście Ryki● Wykorzystywane wysypisko śmieci● Sprawny system odbioru i wywozu odpadów stałych● Telefonizacja gminy (komórkowa i przewodowa)● Rozbudowana sieć wodociągowa	<ul style="list-style-type: none">● Zły stan techniczny infrastruktury drogowej● Brak rozwiniętej turystyki,● Brak rewitalizacji zabytków● Słabo wykorzystywane walory przyrodnicze gminy● Brak przemysłu rolno – spożywczego● Brak sal gimnastycznych w szkołach● Słabe wyposażenie bibliotek w nowe środki techniczne tj .internet, multimedia, atrakcyjne albumy● Mało atrakcyjna oferta spędzania wolnego czasu dla młodzieży.● Brak kompleksu sportowo – rekreacyjnego (hali sportowej, basenu, siłowni etc...)● Zły stan nawierzchni dróg powiatowych i gminnych● Zbyt mała ilość połączeń kolejowych● Zły stan techniczny oczyszczalni ścieków● Brak kanalizacji na terenach wiejskich● Brak sieci gazowej na terenach wiejskich● Brak systemu segregacji i utylizacji śmieci● Niewystarczająca ilość chodników we wsiach● Braki w oświetleniu głównych ciągów komunikacyjnych na terenach wiejskich● Mała ilość uzbrojonych terenów inwestycyjnych● Niskie dochody własne gminy na 1 mieszkańca.● Słabo rozwinięte specjalistyczne usługi medyczne.● Ubożenie społeczeństwa● Duże bezrobocie

<ul style="list-style-type: none"> ● Sprawny system Opieki Społecznej ● Tereny inwestycyjne ● Istnienie Planów Zagospodarowania Przestrzennego 	<ul style="list-style-type: none"> ● Odpływ ludności do dużych miast ● Brak mieszkań komunalnych dla mniej zamożnej części społeczeństwa gminy. ● Brak wysoko wykwalifikowanych pracowników. ● Niewystarczające środki finansowe budżetu gminy na inwestycje
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> ● Rozwój turystyki i agroturystyki ● Wyznaczenie tras i szlaków turystycznych ● Rozwój zaplecza dla rekreacji i turystyki (kontenery na śmieci, ubikacje, wydzielone pola biwakowe, wydzielone łowiska, parkingi itp.) ● Rozwój bazy rekreacyjno – sportowej ● Zagospodarowanie zbiorników wodnych na cele rekreacyjne ● Zorganizowane usługi turystyczne ● Udostępnienie obiektów sportowo – rekreacyjnych oświaty dla ogółu społeczeństwa. ● Ekologiczne gospodarstwa rolne ● Specjalistyczne gospodarstwa rolne ● Rozwój przetwórstwa rolno – spożywczego ● Napływ kapitału zagranicznego ● Droga szybkiego ruchu ● Modernizacja oczyszczalni ścieków ● Budowa kanalizacji ● Budowa sieci gazowniczej ● Lokowanie inwestycji w gminie ● Przeznaczenie terenów do aktywizacji gospodarczej 	<ul style="list-style-type: none"> ● Bezrobocie ● Brak wysoko wykwalifikowanych kadr ● Migracja młodych wykształconych ludzi do dużych miast ● Wysoki wskaźnik ubóstwa ● Odciąganie inwestorów przez gminy leżące bliżej Lublina ● Pogarszający się stan dróg dojazdowych ● Spadek opłacalności produkcji rolnej ● Ubożenie społeczeństwa ● Wzrastające koszty edukacji ● Patologie społeczne ● Rosnące koszty inwestycji w zakresie infrastruktury technicznej ● Nadmiar zadań przekazanych do kompetencji gminy ● Brak środków finansowych w skali gminy ● Brak środków finansowych na budowę nowoczesnej oczyszczalni ścieków ● Wzrost kosztów materiałów budowlanych ● Brak nisko oprocentowanych kredytów ● Upadek małych gospodarstw rolnych ● Degradacja środowiska ● Wyludnianie się wsi

● Giełda towarowa● Współpraca miast partnerskich● Współpraca zagraniczna● Pozyskiwanie inwestorów spoza gminy● Promocja gminy● Tworzenie warunków dla rozwoju budownictwa jednorodzinnego i komunalnego● Pozyskiwanie środków z funduszy strukturalnych	

III STRATEGICZNE CELE I ZADANIA

Misja Gminy Ryki określona w poprzedniej strategii została zmodyfikowana do obecnych możliwości rozwojowych i jest spójna z misją Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego 2006 – 2020.

Misją Gminy Ryki jest:

„Zrównoważony rozwój społeczno – gospodarczy Gminy i systematyczna poprawa warunków życia jej mieszkańców”.

Z misji wynikają cele strategiczne (obszary priorytetowe), których wspieranie jest niezbędne do zrealizowania misji Gminy Ryki. Obszary priorytetowe to dziedziny mające w perspektywie kilku lat dynamizować rozwój gminy.

Cele strategiczne Gminy Ryki sformułowano w 3 podstawowych kategoriach obszarów:

1. Wzrost konkurencyjności Gminy Ryki poprzez rozbudowę infrastruktury drogowej, teleinformatycznej, terenów inwestycyjnych i ochrony środowiska
2. Poprawa warunków życia mieszkańców Gminy Ryki
3. Rozwój turystyki w oparciu o walory i zasoby środowiska przyrodniczego oraz dziedzictwa kulturowego

Cele strategiczne zostały uszczegółowione do poziomu zadań. Takie podejście pomaga płynnie przejść od założeń strategicznych o dużym stopniu ogólności do zarządzania operacyjnego, w którym zidentyfikowane są konkretne zadania do realizacji. Dokładne uszczegółowienie sposobu wykonania zadań zostało określone w rozdziale IX „Wieloletni Plan Inwestycyjny na lata 2008 – 2015”.

Wdrożenie Strategii Rozwoju Lokalnego, pozwoli w perspektywie lat na realizację **Wizji** :

„Gmina Ryki – Mój Dom”

3.1 Wzrost konkurencyjności Gminy Ryki poprzez rozbudowę infrastruktury drogowej, teleinformatycznej, terenów inwestycyjnych i ochrony środowiska.

Cel strategiczny osiągnąć będzie poprzez realizację następujących celów operacyjnych:

Cel operacyjny 1: Rozbudowa i modernizacja infrastruktury drogowej wraz z infrastrukturą towarzyszącą

Cel operacyjny 2: Rozwój społeczeństwa informacyjnego

Cel operacyjny 3: Rozbudowa i modernizacja infrastruktury wodno – kanalizacyjnej, oczyszczalni ścieków oraz rozwiązanie problemów gospodarki odpadami

Cel operacyjny 4 : Kompleksowe uzbrojenie terenów inwestycyjnych

3.2 Poprawa warunków życia mieszkańców Gminy Ryki

Cel strategiczny osiągnąć będzie poprzez realizację następujących celów operacyjnych:

Cel operacyjny 1: Rozwój infrastruktury edukacyjno - sportowej

Cel operacyjny 2 : Budowa ogólnodostępnej krytej pływalni

Cel operacyjny 3: Rewitalizacja oraz poprawa estetyki miasta

Cel operacyjny 4: Rozbudowa systemu monitoringu na terenie gminy

Cel operacyjny 5: Podnoszenie kwalifikacji pracowników Urzędu Miejskiego w Rykach i podległych mu jednostek poprzez organizację szkoleń i kursów finansowanych z funduszy UE

Cel operacyjny 6: Aktywne działania na rzecz zmniejszania bezrobocia wśród mieszkańców gminy

Cel operacyjny 7: Rozwój mieszkalnictwa

3.3 Rozwój turystyki w oparciu o walory i zasoby środowiska przyrodniczego oraz dziedzictwa kulturowego

Cel strategiczny osiągnąć będzie poprzez realizację następujących celów operacyjnych:

Cel operacyjny 1: Budowa i rozwój infrastruktury rekreacyjnej

Cel operacyjny 2: Odbudowa i modernizacja obiektów dziedzictwa kulturowego

Cel operacyjny 3: Promocja walorów turystycznych gminy

Cel operacyjny 4: Rozwój bazy turystycznej na terenie gminy

Cel operacyjny 5: Budowa i rozbudowa szlaków pieszych i ścieżek rowerowych, tras wycieczkowych, szlaków turystycznych, deptaków turystycznych na terenie gminy

Cel operacyjny 6: Rozwój infrastruktury noclegowej

IV ZGODNOŚĆ Z INNymi DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI

Rozwój społeczno - gospodarczy w skali lokalnej jest bezpośrednio związany z procesami zachodzącymi na szczeblach krajowym i wojewódzkim. Stan gospodarki państwa, województwa i powiatu wywiera bezpośredni wpływ na procesy ekonomiczne i społeczne zachodzące w gminach. Znajdują one odbicie w kondycji poszczególnych firm i całych branż gospodarczych oraz nastrojach lokalnych społeczności.

Zrównoważony rozwój społeczno - gospodarczy, wykorzystanie potencjałów rozwojowych Gminy Ryki warunkuje realizacja celów zawartych w dokumentach strategicznych :

1. Strategia Rozwoju Kraju na lata 2007 -2015
2. Narodowy Plan Rozwoju 2007 - 2013
3. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego 2006 – 2020
4. Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2007 - 2013
5. Strategia Rozwoju Powiatu Ryckiego 2007 – 2015
6. Plan gospodarki odpadami dla Gminy Ryki
7. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Ryki.

Działania związane z realizacją projektów zawartych w Strategii Rozwoju Gminy Ryki są spójne z działaniami realizowanymi na podstawie ww. dokumentów.

V OCZEKIWANE WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘĆ STRATEGII ROZWOJU LOKALNEGO GMINY RYKI

Wszystkie działania przyjęte w Strategii Rozwoju Lokalnego Gminy Ryki zostaną objęte monitoringiem dostarczającym danych obrazujących postęp we wdrażaniu projektów realizowanych w ramach różnych programów oraz umożliwiającym ocenę ich wykonania.

Tabela 20 przedstawia wskaźniki celów i efektów realizacji strategii:

Cele	Wskaźniki
Poprawa stanu technicznego dróg	Metr bieżący
Budowa oświetlenia ulicznego	Ilość punktów świetlnych, długość sieci w metrach bieżących
Budowa dróg	km
Budowa kanalizacji	Metr bieżący
Budowa wodociągów	Długość sieci wodociągowej
Budowa, przebudowa obiektów szkolnych	Kubatura budynków, powierzchnia użytkowa
Budowa obiektów sportowo - rekreacyjnych	Kubatura budynków, powierzchnia użytkowa
Budowa ścieżek rowerowych	km
Infrastruktura techniczna sprzyjająca rozwojowi przedsiębiorczości	Wskaźnik niemierzalny

VI SYSTEM WDRAŻANIA I MONITOROWANIA

System wdrażania Strategii Rozwoju Lokalnego Gminy Ryki na lata 2008 -2015 będzie realizowany w oparciu o system wdrażania pomocy strukturalnej Unii Europejskiej.

Gmina korzystając ze środków finansowych funduszy strukturalnych Unii Europejskiej zobowiązana jest przestrzegać zasad i procedur wspólnotowych. Poszczególne działania będą wdrażane w oparciu o zasady wydatkowania środków wg źródeł ich pochodzenia. W niektórych sytuacjach może oznaczać to, że podmiot korzystający z różnych źródeł finansowania będzie musiał sprostać wielu wymaganiom formalnym. Dotyczy to w szczególności odmiennych zasad wykorzystania środków pochodzących ze źródeł krajowych oraz ze środków pochodzących ze źródeł unijnych.

Skuteczna realizacja Strategii Rozwoju Lokalnego Gminy Ryki na lata 2008 – 2015 wymaga zapewnienia okresowej kontroli realizacji zadań i sukcesywnego dokonywania ich przeglądu. Proponuje się, aby Rada Miejska corocznie dokonywała przeglądu realizacji projektów i zadań. Na podstawie wniosków z przeglądu, realizacja planu będzie oceniana, uzupełniana i aktualizowana.

Public relations

Gmina Ryki zapewnia środki, informacje i promocje w zakresie udzielonej pomocy z funduszy europejskich. Na stronie internetowej gminy oraz w mediach lokalnych podawane będą systematycznie informacje o realizacji projektów, stanie ich zaawansowania i osiągniętych efektach w ramach SRL.

VII ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Źródłami finansowania osiągnięcia celów Strategii rozwoju Lokalnego Gminy Ryki będą środki pochodzące z następujących źródeł:

- Budżetu Gminy Ryki,
- środków innych partnerów zaangażowanych w osiągnięcie celów SRL,
- środków unijnych przeznaczonych na politykę strukturalną i spójności,
- środków międzynarodowych instytucji finansowych.

VIII OPIS KONSULTACJI SPOŁECZNYCH

Procesy demokratyzacji i samorządności warunkujące rozwój państwa, winny też znaleźć zastosowanie w procesie planowania na szczeblu lokalnym, uwarunkowanego aktywnością społeczności lokalnej.

Dlatego też planując rozwój lokalny należy mieć na uwadze aspekty ekonomiczne i społeczne. Wymiar społeczny winien koncentrować się na działaniach mających na celu poprawę warunków życia jak największej liczby mieszkańców oraz polepszenia warunków funkcjonowania instytucji na terenie gminy.

Proces demokratyzacji daje możliwość samorealizacji oraz uczy poczucia odpowiedzialności za członków wspólnoty.

Partycypacja społeczna pozwoliła wypracować grupowe rozwiązania. Indywidualne propozycje zostały przedstawione i przedyskutowane na warsztatach, a następnie zmodyfikowane, zaakceptowane lub odrzucone przez uczestników warsztatów. Wdrożenie zasad partnerstwa pozwoliło stworzyć koalicję dla rozwoju Gminy Ryki, stojącą ponad podziałami politycznymi. Strategia jest dokumentem ewoluującym, którego realizacja będzie wymagała zaangażowania i wsparcia kolejnych podmiotów. Horyzont czasowy wymaga przyjęcia zasady elastyczności, która daje możliwość wprowadzenia niezbędnych korekt wraz ze zmianami oczekiwań mieszkańców oraz możliwościami rozwoju, wyzwań i presji otoczenia.

IX WIELOLETNI PLAN INWESTYCYJNY NA LATA 2008 - 2015